

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Andra kammaren.

Nr 18.

Fredagen den 26 februari.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 18, den 19, den 20 och den 21 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Gärde* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 105, med förslag till ändrad lydelse av §§ 53, 81, 82 och 105—107 regeringsformen, §§ 33, 35—41, 44, 45, 52, 54, 55, 57, 58, 60, 75, 78 och 79 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 108, med förslag till lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet m. m.; och

nr 119, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall medgiva utsträckning av lånetiden för lån från fonden för rederinäringens understödjande.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 47, till Konungen i anledning av väckt motion med förslag till vissa bestämmelser angående restitution av eller befrielse från tilläggstull å silke.

§ 4.

Upplästes fyra till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1932 den 24 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens justitieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren *Seve Ekberg* samtliga avgivna utom en eller 43 röster, i följd varav herr revisionssekreteraren *Seve Ekberg* blivit till riksdagens justitieombudsman utsedd.

K. von Geijer.

Carl Jansson.

David Bergström.

Ernst Lindley.

År 1932 den 24 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens justitieombudsman, i fall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av justitieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid, justitieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 18.

herr revisionssekreteraren Carl Hugo Vilhelm Ericsson samtliga avgivna eller 43 röster, i följd varav herr revisionssekreteraren Carl Hugo Vilhelm Ericsson blivit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare.

K. von Geijer.

Carl Jansson.

David Bergström.

Ernst Lindley.

År 1932 den 24 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens militieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren Erik Holger Elliot samtliga avgivna eller 41 röster, i följd varav herr revisionssekreteraren Erik Holger Elliot blivit till riksdagens militieombudsman utsedd.

K. von Geijer.

Carl Jansson.

David Bergström.

Ernst Lindley.

År 1932 den 24 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens militieombudsman, ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av militieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid, militieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr byråchefen Frans Gustaf Sture Centerwall samtliga avgivna eller 40 röster, i följd varav herr byråchefen Frans Gustaf Sture Centerwall blivit utsedd till militieombudsmannens efterträdare.

K. von Geijer.

Carl Jansson.

David Bergström.

Ernst Lindley.

Jämte det dessa protokoll lades till handlingarna, beslöt kammaren, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll under rättas om valen samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna avgiva förslag dels till förordnanden för de valde, dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de verkställda valen, dels ock till de paragrafer, som därom borde i riksdagsbeslutet införas.

§ 5.

*Svar å
interpellation.*

Herr talmannen gav nu ordet till

Hans excellens herr statsministern **Ekman**, som anförde: Herr talman! I en till mig framställd interpellation har herr Flyg framfört följande frågor:

1. Ingår i den svenska Genève-delegationens instruktion även riktlinjer för dess ställningstagande till förslag av sådan karaktär som det vilket nu framförts i den franska promemorian? Om så är förhållandet: vilket innehåll har instruktionen i detta avseende?

2. Om svaret på den första frågan skulle bli nekande: vilka direktiv avser regeringen ge delegationen för dess ställningstagande till det franska förslaget?

3. Har regeringen för avsikt att med riksdagen dryfta den svenska delegationens ståndpunktstagande till här berörda förslag?

Med anledning härav ber jag få anföra följande.

I det av utrikesministern inför Kungl. Maj:t den 15 januari, alltså före remissdebatten gjorda, samtidigt publicerade uttalandet till statsrådsprotokollet

vid föredragning av frågan angående Sveriges representation vid nedrustningskonferensen, vilket uttalande underställts såväl de särskilt tillkallade sakkunniga för förberedande av nedrustningskonferensen, vilka numera äro ombud vid konferensen, som ock utrikesnämnden, framhölls bl. a. följande:

»Det torde vara att förvänta, att vid konferensen förslag komma att väckas, åsyftande ett förstärkande av den allmänna säkerheten genom ett utbyggande av sanktionssystemet vare sig genom närmare bestämmelser rörande sanktionsförpliktelserna enligt förbundsakten eller genom tillskapandet av en internationell ordningsmakt. Samtidigt som den från svensk sida städse förfäktade ståndpunkten, att allmänna nedrustningsåtgärder i och för sig äro ägnade att stärka säkerheten, bör vidhållas, synas förslag i nyss angiven riktning böra underkastas omsorgsfull prövning, varvid dock städse bör beaktas, att en grundförutsättning för varje utbyggande av säkerhetssystemet på angivet sätt bör vara, att det kombineras med åtgärder i nedrustningsriktning.»

Då utrikesministern i sitt anförande under nedrustningskonferensens inledande allmänna debatt berörde det i interpellationen omnämnda franska förslaget, uttalade han i full överensstämmelse med nyssnämnda direktiv följande:

»Det var emellertid att förutse, att representanterna för vissa länder skulle komma att påyrka vidtagande av ytterligare åtgärder för säkerhetens stärkande. Redan hava vi framför oss ett förslag av det allra största intresse, framlagt av den franska delegationen, och andra förslag skola måhända tillkomma. Den svenska delegationen är beredd att utan förutfattad mening underkasta varje förslag, åsyftande att stärka säkerhetssystemet — exempelvis genom skapandet av en internationell ordningsmakt — den omsorgsfullaste prövning, dock under beaktande av att enligt dess övertygelse en grundförutsättning för varje utbyggande av detta system bör vara, att det kombineras med effektiva åtgärder i nedrustningsriktning. Den svenska regeringen erkänner helt nödvändigheten att till varje internationell rättsorganisations förfogande ställa vissa tvångsmedel, och Sverige avser ingalunda att undandraga sig sina förpliktelser i detta hänseende.»

Jag vill först och främst betona, att detta uttalande uppenbarligen icke innebär någon ändring i den principiella ståndpunkt, som från svensk sida städse intagits till det system av tvångsmedel eller sanktioner, med vars tillämpning en angripare enligt förbundsaktens art. 16 har att enligt nu gällande ordning räkna från övriga förbundsmedlemmars sida. Under det att förpliktelsen att tillgripa ekonomiska sanktioner enligt nämnda bestämmelse är obligatorisk, har varje förbundsmedlem att själv avgöra, huruvida och i vad mån den vill efterkomma de rekommendationer rörande militära sanktioner, vilka må kunna lämnas av förbundsrådet. Denna tolkning av våra förpliktelser enligt förbundsakten, vilka vi också äro beredda att hålla, har städse hävdats från svensk sida och har ingalunda nu frångåtts av regeringen.

I och med att nedrustningsfrågan bringats så långt, att en allmän konferens sammankallats, var det att vänta, att därvid problemet om fredsorganisationen överhuvud skulle upptagas till diskussion, och regeringen kunde icke undgå att räkna med den eventualiteten, att en lösning av säkerhetsfrågan i en eller annan form kunde bli en förutsättning för en allmän uppgörelse om rustningsbegränsning. Med hänsyn till regeringens av svenska folket säkerligen ganska enhälligt omfattade inställning till önskvärldheten av att ett första steg nu tages på rustningsbegränsningens väg, kunde det så mycket mindre ifrågasättas att i detta läge intaga en rent negativ utgångsställning i säkerhetsfrågan, som en dylik icke heller skulle giva ett riktigt uttryck åt Sveriges hittillsvarande principiella ståndpunkt i detta hänseende. Från svensk sida har vid upprepade tillfällen i Genève klarlagts att denna ståndpunkt icke innebär, att Sverige i

Svar å
interpellation.
(Forts.)

princip är motståndare till sanktioner, men att en utvidgning i en eller annan riktning i nu gällande sanktionsförpliktelser icke borde ifrågakomma annat än under vissa förutsättningar och framför allt icke annat än i samband med att de i förbundsakten förutsatta åtgärderna för rustningarnas begränsning och nedskrivning kommit till utförande. I full överensstämmelse med denna svenska ståndpunkt har utrikesministern i sitt Genèveanförande understrukit, att förutsättningen för utbyggandet av sanktionssystemet måste vara, att det kombineras med effektiva åtgärder i nedrustningsriktning.

Som kammarens ledamöter behagade finna, har det svenska uttalandet gått ut på, att den svenska delegationen ville utan förutfattad mening underkasta det franska förslaget liksom varje annat förslag åsyftande att stärka säkerhetsystemet den omsorgsfullaste prövning. Någon annan hållning i nuvarande läge till det franska förslaget torde från svensk sida icke heller hava kunnat ifrågakomma. Förslaget är av så vittgående betydelse och omspanner så många svårlösta frågor, att det synes självfallet, att detsamma måste bli föremål för ingående analys, kompletterande förklaringar från förslagsställarens sida och ett omsorgsfullt övervägande av för- och nackdelar, innan man från svensk eller något annat lands sida kan fatta en bestämd ståndpunkt till detsamma. Vill man verkligen åstadkomma en nedrustning, är det givet, att de skilda ländernas delegationer måste söka att var och en i sin stad få full klarhet om de synpunkter, som andra länder lägga på nedrustningsspörsmålet. Med utgångspunkt från alla dessa olika ståndpunkter måste man å nedrustningskonferensen genom ömsesidigt tillmötesgående söka nå ett positivt resultat. Det minsta man kan utlova, sedan ett förslag framlagts från ett lands sida, är att medverka till, att detsamma underkastas en förutsättningslös och omsorgsfull prövning. Från svensk sida hoppas vi sålunda, att en sådan behandling ägnas de förslag, som i utrikesministerns anförande i Genève framlades och vilka i dagarna i likhet med andra delegationers i skriftlig form ingivits till konferensens presidium.

Med hänsyn till vad jag sålunda anført och intill dess det franska förslaget innebörd närmare klarlagts och diskuterats i Genève, anser jag mig icke böra göra något vidare uttalande om detsamma. Frånsett att förslaget, som jag redan antytt, i viktiga punkter torde erfordra komplettering från den regering, som framställt det, måste det överhuvud närmast betraktas som en diskussionsbas i säkerhetsfrågan, vilken med hänsyn till andra länders inlägg kan väntas bli under utskottsbehandling avsevärt modifierad, innan det framträder i sådant skick, att det som helhet betraktat kan bli föremål för ett mera definitivt ställningstagande. Skulle frågan komma i ett dylikt läge redan innan årets riksdag åtskiljes, är regeringen beredd att med riksdagen dryfta detta betydelsefulla spörsmål. I varje fall är det givet, att i Genève intet för Sveriges vidkommande förbindande uttalande kommer att göras i denna fråga, utan att dessförinnan regeringen efter hörande av riksdagens förtroendemän i grundlagsenlig ordning fattat ställning därtill.

Härpå yttrade:

Herr Flyg: Herr talman! Jag ber att till hans excellens herr statsministern få framföra mitt tack för det svar som avgivits, och jag gör detta särskilt för att genom detta svars avlämnande riksdagen äntligen, om ock visserligen sent, dock blivit i tillfälle att diskutera de mycket viktiga och betydelsefulla spörsmål, som det här gäller.

Hade regeringen, innan den svenska delegationen reste ned till Genève, företagit sig den enligt min uppfattning mycket självklara demokratiska åtgärden att upptaga till riksdagens behandling den svenska delegationens ställningsta-

gande nere i Genève och de olika frågor, som där föreligga, är det möjligt, att vi kunnat undvika den mycket såväl delikata som obehagliga situation, vari vi i närvarande stund faktiskt befinna oss.

Det av herr statsministern avlämnade svaret tolkar jag såsom en solidaritetsdeklaration med utrikesministern och hans uttalande i Genève liksom med den svenska delegationen, som givetvis står bakom utrikesministerns uttalande. Såväl deklarationen från utrikesministerns sida som det svar, vilket här nyss avgivits, äro ett bevis på att man fortfarande vägrar att se Nationernas förbund sådant som denna organisation i realiteten är, d. v. s. såsom en intresseorganisation för stormakterna och deras imperialistiska politik. Därför är det också som det svar, vilket nu avgivits, verkar så konstruerat, då man även där betonar, att det franska förslaget, som det här gäller, är ett nedrustningsförslag eller kanske rättare sagt ett förslag, som åsyftar att först skapa säkerhet för en därpå byggd nedrustning.

Utrikesministern betecknade i sin mycket omtalade deklaration i Genève den franska promemorian som ett förslag »av allra största intresse»; och han utlovade, såsom också framgick av det citat, som återgavs i herr statsministerns svar, att detta förslag såsom varje förslag av liknande art skulle få den omsorgsfullaste prövning, men att dessa förslag givetvis borde kombineras med effektiva åtgärder i nedrustningsriktning; och om det skulle bli förhållandet, så kom då den uppmärksammade deklarationen, att Sverige var berett att ställa vissa tvångsmedel till förfogande och att Sverige icke ämnade undandraga sig sina förpliktelser.

Kan man verkligen betrakta det förslag, som från fransk sida framlagts i Genève såsom ett avrustnings- eller nedrustningsförslag? Om man såsom regeringen har gjort besvarar den frågan med ja, så borde man väl ändå i ärlighetens tecken göra det tillägget, att det avser, detta nedrustningsförslag, nedrustning för samtliga övriga makter med undantag av förslagsställaren och de med förslagsställaren allierade. Och i verkligheten måste man besvara den fråga som jag här nyss framställt med ett bestämt *nej*.

Vi ha därefter vid nedrustningskonferensen tvenne förslag, som stå konträrt emot varandra: å ena sidan Sovjetunionens förslag om en direkt och fullständig allmän avrustning, framlagd tidigare, och å andra sidan det franska förslaget, vars reella innebörd är att förhindra en avrustning. Bakom detta franska förslag står, det kan icke bestridas — och jag tror det bara är förtjänstfullt att det säges klart ut — starka intresser för den franska rustningsindustrien; bakom ligger den mycket demagogiska meningen att här framträda och kräva säkerhet, i enlighet med den hittills förda franska politiken, för att sedan, när man konstaterat, att detta förslag icke accepterats, kunna utåt framträda såsom den, vilken lagt fram det enda reella förslaget till nedrustning, och att till sist komma fram till den slutsatsen, att det hela är omöjligt. Förslaget kan sägas utgöra kronan på den hittills förda politiken från den franska diplomatiens sida. Utifrån betraktat avser det att vara en vakhållning kring nedrustningen och kring omsorgen för säkerheten, men samtidigt säger man, att säker trygghet kan Frankrike känna endast i det moment, då man i enlighet med det historiska protokollet från 1924 har fått övriga makter, som nu stå utanför Nationernas förbund, anslutna till förbundet, och sedan man fått upprätta en folkförbundsarmé. Då, men först då, kan man enligt fransk ståndpunkt begynna att tala om att begränsa rustningarna, och detta tal om rustningsbegränsning i sammanhang med det franska förslaget är endast en deklaration för att dölja förslagets reella innehåll. Sedan avser man, såsom jag nyss sade, att kunna framträda utåt såsom den verkliga avrustnings- och fredspropagandisten.

Gå vi sedan att titta litet grand på förslagets konkreta innehåll, då anser jag, att detta borde ha sagt delegationen ganska klart, utan att man behövt taga

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

hänsyn till några som helst andra argument, att man här icke avser någon nedrustning eller syftar till något sådant. Anfallsvapnen, d. v. s. det som väl i första hand bör komma i betraktande, då det gäller att taga det här mycket omtalade första steget på nedrustningens väg, skulle heller icke alls enligt det franska förslaget försvinna eller avskaffas. Bombflygplanen, undervattensvapnet, de större krigsfartygen m. m. skulle icke avskaffas, utan enligt den franska linjen ställas till Nationernas förbunds disposition, och i förslaget finns intet som helst tal om några avrustningsåtgärder.

Ett annat argument, som man inte kan låta bli att påtala och som jag anser man framför allt från svensk sida borde ha uppmärksammat, är, att detta förslag bygger på Versailles-fördragets bestånd. Delegationen kan icke, liksom icke heller hans excellens utrikesministern ha varit omedveten om § 53 i den förberedande kommissionens konventionsutkast, som ligger till grund för nedrustningskonferensens förhandlingar. Detta konventionsutkast är — det veta vi — dikterat av Frankrike i den förberedande kommissionen. Frankrike har för övrigt i detta avseende ej ändrat ståndpunkt.

Se vi sedan på den nu mycket beryktade promemorian, så finna vi, att där ges formuleringar, vari man klart betonar att i fråga om ändring av de avtal och bestämmelser, som dikterats av Versaillesfördraget, kan man icke taga upp någon diskussion eller göra några eftergifter. I en av gårdagens tidningar finna vi också ett telegram från det pågående utskottsarbetet där nere, enligt vilket av den franske ministern Tardieu, alltså ledaren av den franska delegationen, mycket bestämt förklaras bl. a.: »Frankrike kan icke tillåta, att tyska eller andra förslag upptagas till behandling. Det föreliggande konventionsförslaget, som är resultatet av fem års förhandlingar, har antagits av Frankrike, och — tillade Tardieu — Frankrike kommer under inga omständigheter att medgiva en ändring av detsamma.» Den korrespondent, som sänt detta meddelande, säger också, att »Tardieus till den tyske delegationschefen, Nadolny, riktade förklaring, att Frankrike ej kommer att tillåta någon ändring i det utarbetade konventionsförslaget, har väckt mycket stor uppmärksamhet och uttyddes så, att Frankrike fortfarande obetingat fasthåller vid artikel 53 i konventionsförslaget, i vilken som principiell förutsättning för nedrustningskonventionen fordras, att Versaillesfördragets avvärningsbestämmelser skola upprätthållas». Det borde icke ha varit någon fördold hemlighet, att så är förhållandet, att detta lägges som en bas eller grundval för det franska ståndpunktstagandet, och den saken borde väl i sin tur ha påverkat den svenska delegationens ståndpunktstagande i frågan. Se vi vidare på det franska förslaget i det avseendet, då det talas om det civila flyget, finna vi, att dess udd direkt också riktar sig mot Tyskland. Vi kunna utan vidare konstatera, att förslagets verkliga innebörd, verkliga mening och verkliga syftemål är att förskaffa Frankrike vid sidan av den finansiella hegemoni, som detta land förstätt att förskaffa sig i Europa och därmed en rad av vasallstater, med Nationernas förbunds hjälp och med de olika ländernas anslutning också en militär hegemoni; och där ha vi genom den svenska delegationen, genom utrikesministerns deklaration sagt, att vi i realiteten ingenting ha emot att vara med och deltaga. Herr utrikesministern har fullkomligt rätt: det är verkligen det förslag, som det här gäller, av allra största intresse. Hans excellens statsministern säger i sitt svar, att man kunde inte intaga en rent negativ utgångsställning till förslaget. Ja, jag har ingen anledning att bestrida, att det är riktigt. Men man borde i så fall ha intagit en positiv ståndpunkt mot förslaget och därmed dessutom handlat i enlighet med den principiella ståndpunkt, som Sverige hittills intagit. Här har det många gånger, då vi diskuterat Nationernas förbund — och jag ber att få erinra herrarna därom — talats om att Sverige visserligen inte hade så mycket att vänta men att Sverige och de öv-

riga små nationerna, som vilja freden, dock kunna spela en betydelsefull roll där nere. De kunna låta »rättfärdighetens» och »rättens stämma» bli hörd i den där församlingen. Herr utrikesministern hade här ett tillfälle att låta den stämman bli hörd, men jag anser, att han har alls inte tillvaratagit den möjligheten. Han har i stället intagit en ståndpunkt, som innebär en stor fara, och avgivit en deklaration, som absolut inte gillas av flertalet av Sveriges folk. Han har intagit en ståndpunkt, som står i motsättning till vårt lands hittillsvarande principiella ställningstagande i fråga om de militära sanktionerna. Varför kunde inte från den svenska delegationens sida, från dess talesmans sida ha yttrats vad som sades av representanten för ett annat litet land, nämligen Nya Zeeland. Han sade bl. a., att en sådan plan som den franska hade betydelse endast från europeisk synvinkel. Det ligger en hel del också i detta, och det borde ha varit en anledning för den svenska delegationen att intaga en annan ståndpunkt än den gjort. Han frågade vidare, denna representant för Nya Zeeland: hur kommer ett dylikt förslag förverkligat att verka i händelse av ett krig mellan Ryssland och Amerika? Och han sade till sist: vi ha icke kommit hit för att upprätta nya arméer utan för att avskaffa dem som redan finnas. Om det var den representantens ståndpunkt, en ståndpunkt, som jag förmodar att vi ha anledning att respektera minst lika mycket som den svenska delegationens ståndpunkt, så frågar jag med all rätt: varför hade inte sådana synpunkter kunnat framföras också från vår delegations sida? Mot herr statsministerns uppfattning, att i nuvarande läge någon annan hållning till det franska förslaget torde från svensk sida icke heller kunnat ifrågakomma, hävdar jag bestämt den uppfattningen, att vad som borde skett från svensk sida skulle varit ett avslöjande av det franska förslagets reella karaktär och verkliga innebörd och en deklaration om motstånd från den svenska delegationens sida mot detsamma. Jag skulle tro, att det hade varit ett ståndpunktstagande, som inte hade förskaffat oss äran av applåder i den franska högerpressen men som skulle ha skaffat den svenska delegationen respekt och sympatier i folkliga kretsar inför den situation, som här föreligger.

Sedan är det en annan sak, som jag ber att här få påtala. Vi ha här sedan ett par år tillbaka en försvarskommission som arbetar. Inom denna kommission finnas tvenne riktningar, däribland en, som går in mycket bestämt, åtminstone ute på folkmöten, för nationell avrustning. Jag vet inte, huruvida försvarskommissionen har tagit ståndpunkt till de olika strömningarna och riktningarna inom densamma. Riksdagen har i varje fall inte gjort det. Hur kan då den svenska delegationen och i detta fall främst utrikesministern, med vetskap om en sådan situation här hemma, med vetskap om att denna riktning finnes och att bakom densamma säkerligen står en stor och bred folkopinion, göra en utfästelse av det slag det här gäller, utan att överhuvud känna sig för eller avvakta resultatet av den utredning som här pågår? Det argumentet förtjänar också att här framföras. Jag måste säga, att det är inte någon nämnvärd logik mellan det förhållande jag här pekat på och den ståndpunkt utrikesministern intagit. I varje fall vittnar inte detta ställningstagande om någon nämnvärd respekt för den isolerade avrustningens representanter inom försvarskommissionen eller för den breda opinion, som de utan tvivel representera.

Den uppfattning, som från vårt håll tidigare förfäktats beträffande Nationernas förbund, är kammaren bekant. Jag vill bara säga, att vad som nu har inträffat har ytterligare bekräftat riktigheten i den uppfattningen. Jag tror inte man kan då man diskuterar denna angelägenhet undvika att rikta blicken på det skådespel, som just nu rullar upp sig där borta i Kina och på Nationernas förbunds roll i detsamma. Det har sitt givna sammanhang i detta fall. Och även den bakgrunden borde ha sagt våra representanter där nere i Genève, att det i detta ögonblick gällde inte bara att nogsamt väga sina ord

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

utan att också nogsammt akta sig för att genom deklARATIONER och utfästelser koppla Sverige samman med stormaktspolitiken. Det som sker i Kina visar oss, att då det gäller en stormakt, som begår en uppenbar våldshandling mot en annan medlem av förbundet, tillgripas varken de ekonomiska sanktionerna eller, skulle jag vilja säga, några andra sanktioner. Jag hörde i går kväll en socialdemokratisk talare — det var för övrigt herr Lindberg i Umeå — som var glad åt att Nationernas förbund ännu inte utrustats med militära maktmedel, ty i så fall, menade han, hade Nationernas förbund nu varit invecklat i konflikten i Kina. Jag vill säga här, eftersom jag inte hade tillfälle att i går kväll ge den repliken — och det kan kanske behöva sägas också i denna församling, ty det är möjligen flera som ha en sådan inställning — att även om Nationernas förbund hade haft sina militära maktmedel, sin internationella armé, så hade det inte engagerats i den japansk-kinesiska konflikten, i varje fall inte på Kinas sida, möjligen på den andra.

Till sist måste jag också ägna några ord åt socialdemokraternas ståndpunkt i denna fråga. Det är väl utan tvivel så, att delegationens tre socialdemokratiska representanter stå tillsammans med delegationen i övrigt solidariska med utrikesministern. En av dem, nämligen herr Vougt, som väl fortfarande är kvar där nere i Genève, har framträtt mera bestämt och energiskt än någon annan inom delegationen såsom utrikesministerns försvarsadvokat. Han har i tidningen Arbetet utvecklat utrikesministerns »tankegång». Han har talat om att man där nere var oerhört förvånad över att vi inte här i Sverige gick omkring och sken av belåtenhet över det märkliga ståndpunktstagandet, som kommit fram nere i Genève. Denna deklARATION av honom tyder jag som ett tecken på att man tagit ståndpunkt för och med utrikesministern i det ögonblick då han talade. En annan mycket framstående representant för det socialdemokratiska partiet, nämligen herr Engberg, har med all energi i en rad artiklar hävdad en motsatt uppfattning. Och i går kväll utlovade en tredje representant för det socialdemokratiska partiet — jag förmodar, att det inte är på något sätt illojalt, om jag säger att det var herr Höglund — att i dag skulle den socialdemokratiska gruppen taga bestämd ståndpunkt mot utrikesministern och den deklARATION han avgivit. (Herr Höglund i Stockholm protesterar.) Ja, det är möjligt, att det inte var den socialdemokratiska gruppen, men han sade, att socialdemokratien skulle intaga en bestämd ståndpunkt gent emot den deklARATION, som avgivits. Jag hoppas, att det löftet infrias, och jag uttalar min glädje om så blir förhållandet.

Herr talman, jag ber att få beklaga, att riksdagens arbetsordning icke möjliggör ett ståndpunktstagande i en fråga som denna. Herr statsministern utlovade, att om frågan kommer i ett mera definitivt och fast läge före riksdagens slut, vi då skola få »dryfta» frågan. Jag ber att få uttala den förhoppningen, att vi inte bara få tillfälle att dryfta frågan utan att den kommer i sådan form, att riksdagen också kan få tillfälle — jag förmodar att det inte är orimligt begärt — att besluta i frågan. Herr utrikesministerns solidaritetsdeklARATION till den franska imperialismens krigsförslag är en synnerligen allvarlig sak. Den förklaring, som avgivits av herr statsministern, styrker, enligt min uppfattning, att saken är dunkel. Förnuftigt och kritiskt folk kan inte betrakta den franska promemorian på det sätt som regeringen och delegationen gjort. Beträffande vilka de motiv varit, som herr utrikesministern haft för sitt handlande, kan jag inte uttala mig. Men kampen för utträde ur Nationernas förbund måste intensifieras. Alla försök, de må vara öppna eller sådana, som pågå bakom kulisserna, att göra Sveriges arbetande folk till bönder i stormakternas schackspel måste energiskt tillbakavisas, från vilket håll de än månne komma, och för den uppgiften vilja vi från vårt håll göra vad på oss ankommer, så långt vår kraft räcker. Jag hoppas också, trots att jag är täm-

ligen tränad och desillusionerad, att vi i detta avseende icke skola behöva föra en isolerad och ensam kamp, utan att vi även skola kunna påräkna anslutning från annat håll.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr Lundstedt: Herr talman! Den fråga, som nu är under debatt, tillhör de också för vårt land största. Det mest välordnade Sverige skall icke kunna hålla stånd, om ett nytt Ragnarök går över Europa. Ett uttryck för denna frågas vikt för landet är ju också, att vi nu under en följd av år låtit, liksom andra stater, representera oss i Genève. En riksdagsman, som har den uppfattningen, att den svenska delegationens insatser i Genève nu vid nedrustningskonferensen ävensom dessförinnan icke varit så nyttiga, som de kunde ha varit, bör vara oförhindrad att vid detta tillfälle motivera denna sin ståndpunkt. Därvid vill jag för min del genast säga ifrån, att det icke är min mening att rikta förebräelser av något slag mot någon viss eller vissa personer. Det *reella* intresset är här enligt min mening att småningom få till stånd en ändring i Sveriges handlingssätt i Genève, under det att det synes mig i det förvirrade läget vara orkeslöst att efterforska, om det s. k. felet legat t. ex. hos hans excellens utrikesministern eller hans excellens statsministern eller hos herr Lindman eller hos herr Trygger eller hos herr Undén eller hos den svenska riksdagen eller till äventyrs på ytterligare något annat håll.

Från samtliga staters sida är den till fredliga förhållanden syftande aktionen i Genève alltjämt bestämd av samma folkrättsprinciper, som städse härskat och som utgöra grunden för akten för Nationernas förbund. På vissa områden kan man visserligen med litet god vilja tala om folkrätt i verklighetsmening, nämligen såvitt fråga är om så att säga vardagsumgänget mellan folken under fredliga förhållanden. Men den folkrätt, som väsentligen beaktas i Genèvepolitiken, den folkrätten rör livsavgöranden i folkens samvaro. Och den folkrätten är en enda stor lögn, såvida den skall innefatta grundprinciperna för en fredlig organisation av världen, en världsdel eller del av en världsdel. Det är min mening, att frågorna om fred mellan folken numera äro för alla människor, för varje enskild individ även i vårt land, av så vital betydelse, att tiden nu är inne för folken att kunna fordra, att den officiella fredsaktionen i första hand koncentrerar sina strävanden på att i diskussionerna mellan de olika länderna få denna lögn utklarad. Sverige är, av skäl, som jag icke behöver nämna, det land, som här bör taga initiativet.

När baron Ramel, att döma av referat, deklarerade, att mellan staterna mycket betydelsefulla säkerhetsgarantier redan föreligga i form av traktater, pakter och avtal, så är jag övertygad om, att denna deklaration var fullt ärligt menad. Men icke desto mindre är den falsk. Misstaget är detsamma som när Italiens representant icke förstod, att han till stor del framförde tomma deklamationer, då han påyrkade beslut om förbud för de olika länderna att i *krig begagna* vissa slag av förstörelseverktyg. Det är visserligen mycket sant, att hela Genèvepolitiken levat och alltjämt lever mycket högt på föreställningen att en överenskommelse mellan stater städse hade *bindande effekt* och att ett beslut av medlemmarna i Nationernas förbund om alla möjliga »folkrättsprinciper» angående krig och fred hade något slags *kraft*, jämförlig med voteringen av en lag i ett statligt parlament. Detta är emellertid, herr talman, ingenting annat än tro på ordmagi. »Varde ljus! Och si, det vart ljus.» Häri ligger icke någon karikering. Ty vad är det som föreligger annat än vissa ord med en viss mening, uttalade och undertecknade av vissa personer? Skulle blott därav härflyta någonting utöver själva orden och undertecknandet, då skulle vi befinna oss på ett övernaturligt område. Det är den olyckliga analogiseringen av rättsföreställningarna inom en stat, som här, liksom i allmänhet, spelar Genèvepolitikerna ett fult spratt. Man har nämligen förbi-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

sett, att avtal, lagar och allehanda beslut inom ett enskilt land få sin effekt endast därigenom, att de så att säga indragas i ett av den enskilde individens godtycke fullkomligt oberoende fungerande rättsmaskineri, i vilket dessa avtal, lagar och beslut bilda särskilda kategorier av nödvändiga kuggar. Men ett sådant maskineri saknas på det ifrågavarande internationella området. För ett fullständigt utredande av den rådande förvirringen skulle jag nödgas återgiva stora partier av min motion förra året om sanktionerna ävensom av min utveckling på sin tid av ämnet i riksdagsdebatten. Då detta givetvis icke kan komma i fråga, anhåller jag att den ärade kammaren ville ha den stora godheten att likväl lyssna till följande korta sammanfattning av ämnet.

Folkrättsanhängarnas utgångspunkt är och måste vara, att folkrätten har sin förebild i den inomstatliga rätten. Bakvändheten kan ju aldrig drivas så långt, att man utgår från det motsatta förhållandet, d. v. s. att den inomstatliga rätten skulle härleda sig från folkrätten. Men även den förra, alltså mindre bakvända, utgångspunkten är logiskt ohållbar. Den förutsätter nämligen hela rättfärdighetstron, innefattande oförmågan att begripa, att allt tal om rättigheter och rättsplikter, rättskränkningar och genom skuld förtjänt vedergällning endast är en fantasifull ideologi, som människorna via den sociala instinkten byggt upp på basis av det faktiska samhällsmaskineriet. *Inom* staten finnes alltså ett verkligt underlag för rättviseschimären. *Mellan folken* saknas detta. Om rättviseschimären *inom* den enskilda staten kan man därför säga: Ingen rök utan eld. Men *mellan folken* är den bara rök, d. v. s. den *fullkomligt grundlösa* lögnen. Därigenom är den folkrättsliga analogiseringen från den inomstatliga rätten från början till slut ett *enda stort bedrägligt missstag*. Inses detta misstag, framgå följande ting, som i detta sammanhang äro av intresse.

Inom ett land underordnas de s. k. rättigheterna praktiskt taget helt och hållet det hela, som här är staten. Den enskilda rättighetshavaren måste foga sig efter hänsynen till det allmänna. Motsvarighet härtill saknas i förhållandet mellan folken. Ty rättighetshavaren, individen, är ju här själv en stat och någon däröver stående enhet finnes icke. Därmed blir den inomstatliga rättens analogiska tillämpning på förhållandena mellan folken en ren orimlighet. Detta har faktiskt förbisetts av Genèvepolitikerna.

Inom ett land ligger alltså det helas välfärd i bakgrunden. Individen, det enskilda rättssubjektet, offras här hänsynslöst. Se t. ex. på värnplikten! Vem kan göra effektivt motstånd mot dennas utkrävande? Se på straffrätten, och se överhuvud på all exekution inom landet! Individen offras här, säger jag, hänsynslöst, när helst samhällets väl det fordrar, och självtäkt betraktas såsom motsatsen till rättens idé. Mellan folken återigen består rätten i att individen, det enskilda rättssubjektet, som här är staten, *alltid* hävdar sig själv, likgiltigt för andra individers, d. v. s. andra staters, öden. Självtäkten blir här själva principen, som också kan uttryckas med orden: *Fiat justitia, pereat mundus*.

Antag, att inom den enskilda staten individerna finge hävda sina s. k. rättigheter gentemot varandra på det sättet, att de i fall av behov finge, beväpnade till tänderna, med eller utan hjälp av allierade, gå emot varandra till ömsesidigt förgörande. Då, mina herrar, kunde man tala om den inhemska, nationella rätten såsom en folkrättslig förebild. Det är alltså icke en obetydlig förfalskning, som måste göras, för att de nationella rättsföreställningarna skulle kunna appliceras på förhållandena mellan folken. Härmed sammanhänger, att under det att rättsföreställningarna *inom* staten bli ett oumbärligt instrument för samhällets uppehållande, bli till en barriär, mot vilken de samhällsfientliga passionerna nedbrytas, så bliva de hittillsvarande rättsidéerna *mellan* folken direkt till hinder för uppbyggande av det interna-

tionella samhället, i det att de utgöra en eggelse till nationalism, revanche och chauvinism och därigenom ge näring åt en imperialistisk politik.

Jag ber vidare, att man ville beakta, att i folkrätten gör sig rättstankens dubbelsidighet, d. v. s. icke bara den ädla rättfärdigheten utan även rättstvånget till rättfärdighetens realiserande, gällande på ett ödesdigert sätt, som icke har den ringaste motsvarighet inom staten. Ädelheten i rättfärdigheten försvinner i de förödande verkningarna av rättstvånget. Detta tvång — som inom staten är fullkomligt ofarligt, därför att det verkar mot individen med oemotståndlig makt — blir i folkrätten den rena rovdjursbrutaliteten, tillämpningen av djungelns lag.

Man må nu också observera, att frågan huruvida en stats rättighet i en dess livsfråga föreligger eller icke i sista hand måste avgöras av staten själv, åtminstone därest denna är en stormakt. Antagandet av en över statens rättigheter existerande, auktoritativ instans skulle nämligen stå i rak strid mot antagandet av rättigheten själv. Ty, väl att märka, rättigheten har här inte något annat grundlag än statens egen inbillade suveränitet. Detta har nu bl. a. den betydelsen, att begreppet »angripare» i s. k. folkrättslig mening, alla motsatta försök till trots, blir tånjbart som kautschuk och därigenom oanvändbart, så länge suveränitetsföreställningarna vidmakthållas.

Jag föreställer mig, att en del entusiaster för Genèvepolitiken nu tro sig ha en förkrossande anmärkning till hands mot dessa synpunkter, nämligen den nyorientering som skett inom folkrätten genom Nationernas förbund. Må man därför akta sig att tro, att den ringaste förändring i dessa förhållanden har inträtt genom förbundsakten. Denna är ju i och för sig ingenting annat än ett papper, underskrivet av en mängd statsrepresentanter. Om överhuvud en särskild rättslig kraft skall ligga i detta papper, så måste det ju bero därpå, att undertecknarna representera suveräna stater, vilka såsom sådana skulle ha rättslig makt att med bindande verkan sluta en överenskommelse. Hela folkförbundsakten vilar följaktligen, liksom den hittillsvarande folkrätten, just på staternas inbillade suveränitet. Det framträder också oförtydligt i själva akten, att de olika staterna äro subjekt för rättigheter, varöver de suveränt bestämma, rättigheter, vilkas kränkande de ha att besvara genom att hävda rättigheten och rättvisan, vilket i fall av behov innefattar den s. k. rättskränkarens förgörelse genom ett krig. Det är visserligen sant, att man tror sig genom förbundsakten till en del ha åstadkommit, att staterna uppgivit rätten att själva hävda sina rättigheter och i stället underordnat sig dom och förlikningsbeslut. Men denna tro beror på ren förvirring och råkar, så snart en stats *livsintressen* stå på spel, i öppen konflikt med aktens eget grundlag, nämligen föreställningen om de enskilda staternas suveränitet. Denna föreställning innefattar framför allt annat den enskilda statens *rätt att leva*. Gentemot den rätten kunna icke några som helst i förbundsakten eller annorstüdes åtagna förpliktelser göra sig gällande. Men därmed faller, så snart det verkligen gäller, hela folkförbundets rättsapparat ihop som ett korthus.

Nu tror man visserligen, att staternas s. k. förpliktelser att i vissa konflikter underkasta sig skiljedom och förlikning skulle få en särskild konsistens genom det s. s. sanktionssystemet. D. v. s. den som i strid med förbundsaktens skiljedoms- och förlikningsbestämmelser griper till krig, ett s. k. otillåtet krig, skall härför bestraffas genom att utsättas för samtliga andra förbundsmedlemmars ekonomiska och militära sanktioner, genom att sålunda få snart sagt hela världen till sin fiende. Ja, så ser det ut — på papperet. Men i verkligheten ställer det sig väsentligen annorlunda. Först har varje stat alltid möjlighet att provocera fram en olöslig konflikt i en s. k. inre fråga. Därefter kan den,

Svar å
interpellation.
(Forts.)

redan enligt själva förbundsakten, efter eget behag hävda rätten och rättvisan, varvid förbundet såsom sådant har att begränsa sina insatser till allehanda platoniska deklarationer. Av större intresse är emellertid, och jag ber herrarna ha godheten beakta vad jag just nu tillåter mig att säga, nämligen att det, med de icke endast gemenskaper utan även motsättningar i intressen, som finnas i det europeiska statslivet, icke gärna är tänkbart, att en *stormakt* skulle stå *isolerad* vid ett krigsutbrott. Med andra ord, ett krig, igångsatt av en stormakt, torde merendels förutsätta, att denna har en eller flera andra stormakter såsom sina allierade och därmed att en världskatastrof står för dörren. Detta åter betyder, att *samtliga stormakters livsintressen* komma med i spelet. Därmed, mina herrar, blir en stats rätt att leva högst aktuell. Nu blir därför för varje makt den avgörande frågan, vad som är *bäst för dess eget bestånd eller framtid*, att ställa sig på sanktionssidan eller på den motsatta sidan eller att söka hålla sig helt utanför. Vad betyder väl den s. k. plikten till sanktioner i jämförelse med en stats egen rätt att leva eller i varje fall att rädda sitt folk undan förödelsen? Vilken nation skulle till den grad vilja förneka sig själv, att den på sina fanor inristade: *Fiat justitia, pereat patria*, må rättvisan hävdas, också om fosterlandet skulle gå sin undergång till mötes! Man tänke sig blott, att t. ex. England skulle riskera sitt imperium i ett krig med Ryssland av ingen annan grund än sina sanktionsplikter. Vad betyda väl dessa Englands sanktionsplikter, också ur folkrättens egen synpunkt, i jämförelse med dess rätt att behålla sitt imperium? Vem skulle för övrigt vid närmare eftersinnande vilja vara till den grad omdömeslös, att han moraliskt fördömde ett land, därför att det bröte en överenskommelse om sanktioner, vilkas upprätthållande skulle medföra fördärv åt landet och dess inbyggare? Det föreligger en fruktansvärd tanklöshet, när man utan vidare överför det moraliska fördömandet av ett privat kontraktsbrott på brytandet av överenskommelser mellan stater. Den enskilde kontrahenten i ett vanligt avtal har endast att tänka på sig själv, möjligen på sin hustru och sina barn och ett fåtal andra. Men styrelsen för ett stort välde svarar för miljoner och åter miljoner medborgares framtida ekonomiska och moraliska välfärd i otaliga generationer framåt. Att en sådan styrelse under alla omständigheter skulle känna sig moraliskt bunden av en överenskommelse, skulle i själva verket innebära, att den saknade just — moraliskt ansvar. Just landsstyrelsens känsla av moraliskt ansvar måste leda densamma, när sådant kräves av hänsyn till medborgarnas lycka, till *brytandet* av ingångna överenskommelser. Och det är endast den egoistiska skenheligheten, som i en sådan situation, då det gäller välfärden för många miljoner människor och deras efterkommande för oöverskådliga tider framåt, tager sig före att beteckna fördragsbrytaren som en skurk. Den statsledning, som av hänsyn just till välfärden för sitt eget folk vägrar att fullgöra den s. k. sanktionsplikten, skall i stället under vissa omständigheter kunna framstå som både detta och andra folks välgörare.

Mina herrar! Förbundsaktens sanktionssystem har sålunda ingalunda kunnat tillföra den gamla folkrätten någon stabilitet. Den har blott ökat dess livsfarlighet för folken, och att folkrätten genom folkförbundet icke kommit på någon högre allmän nivå, det förstår man, om man beaktar, att förbundsakten ingår som första delen i fredsfördraget i Versailles 1919. Den är tillkommen på samma tid och härleder sig från samma författare, som fredsfördraget i övrigt. Men aldrig har väl den internationella rättvisechimären rasat värre, än den rasat och alltjämt rasar i detta fredsfördrag. Däri behandlades hela tyska folket, d. v. s. 70 miljoner människor, såsom en enda stor förbrytare. Landet, redan utarmat av kriget, tvingades till ekonomiska prestationer i en

Svar å
interpellation.
(Forts.)

skala, som hittills varit okänd i världshistorien, allt under det att landet samtidigt tvingades att avstå från en betydande del av sina ekonomiska hjälpkällor. Rättsfantasin om ett helt folks moraliska och därmed rättsliga skuld till kriget har blivit den grundval, på vilken man har bragt hela världsekonomin ur sina gängor och utpressat detta folk på ett sådant sätt, att bristningspunkten upprepade gånger torde ha tangerats. Alltjämt är det hotet svävande, att detta folk skall drivas till ruinens brant och stå inför sin inre upplösning eller sin förtvivlans utåt riktade handlingar. Under det gångna året har världen darrat, och den darrar alltjämt, av fruktan för att styrelsen i landet skall förlora det nödiga greppet för massornas sammanhållning, vilket skulle medföra en katastrof av ödesdiger betydelse för nära nog hela världen. Den ekonomiska världskris, som för närvarande fördystrar människornas tillvaro, och varur man ännu icke förspörjer någon tryggare förhoppning till räddning, torde icke i sådana gigantiska proportioner kunna ha inträtt, om icke det tyska folket av den tongivande världen hade stämplats såsom en brottsling och utsatts för en därefter avpassad moralisk förödmjukelse och materiell utsugning. Vilka framtidsförhållanden, herr talman, spira icke upp efter dessa rättvisechimärens härjningar? Versaillesfredens rättschimär har för längesedan frambesvurit en annan. Under hela denna tid, då man icke, tack vare dess för närvarande bristfälliga resurser, haft någon aggressiv känning av Tyskland, har man närt landet med ett gränslöst hat till ett annat land. Det finns intet, ägnat att mera alstra hat och att kraftigare underblåsa den hämnande rättvisans passioner än förödmjukelsen. Och aldrig kan en nations förödmjukelse få en mera ödesdiger verkan, än när den består i att inför hela världen stämplas såsom rättsligt skyldig till en världsbrand, såsom anstiftare av olyckor för hela mänskligheten, såsom en brottsling, den där har rest sig upp emot och kränkt den mellan folken rådande moralen. Driften hos ett folk att söka med segerrika vapen utplåna en sådan skam och hämnas sin kränkta ära skall uppeggas av dess iver att hävda vad det i sin tur betraktar som *sin* absoluta rättighet att som andra folk få leva med i solen, av dess iver att spränga de enligt dess mening rättskränkande band, som fjättra dess existensmöjligheter. Att Versaillesfredens rättsliga vidskeplighet tolererats av människorna i det tjugonde seklet skall kanske i framtiden komma att betraktas såsom den fulaste fläcken i folkens historia. Segermakternas utsugning av Tyskland är ju ur rättslig och moralisk synpunkt fullkomligt grundlös, alltså icke i ringaste grad mera motiverad, än om de beslutit t. ex. att taga ut dessa miljarder av de skandinaviska folken. Förrän sådana ting blivit tillfullo insedda av den civiliserade världens statsledningar, är inrättandet av en världsorganisation eller överhuvud taget en rättslig organisation mellan folk, en förnuftig folkrätt, icke tänkbar.

Detta, herr talman, är nu i största korthet grunderna för min kritik av den s. k. folkrättens åberopande till stöd för en fredlig världspolitik. Dessa grunder ha faktiskt aldrig beaktats. Har jag då kanske, herr talman, i min kritik sökt slinka undan och gå vid sidan av saken? Men hur skulle det kunna antagas, när jag genomgående riktat mig just emot folkrättens utgångspunkter och dess grundföreställningar. Må man, herr talman, verkligen beakta detta. Här föreligger en kritik, som vill vara saklig, som söker gå så mycket som möjligt till grunden och som förut varit alldeles okänd. Vill man verkligen komma denna kritik till livs, då måste man bekväma sig till att visa, att min argumentation är falsk. Detta har till dags dato aldrig skett. Man är ur stånd att vederlägga min kritik, eller man *synes* åtminstone vara ur stånd därtill, eftersom man aldrig gjort några försök att i sak bemöta densamma. Men likväl intager man helt frankt en attityd, såsom om kritiken icke hade det ringaste att betyda och som om man därför kunde tryggt fortsätta i de gamla

Svar å
[interpellation.
(Forts.)

förskräckande spåren. Detta kallar jag med ett lindrigt ord för osaklighet, och jag vågar tillägga att en sådan metod enligt min mening är högst betänklig, när den användes i en för alla folk livsviktig fråga, ja, i mänsklighetens kanske allra största.

Herr talman, till sist skall jag be att med några ytterst kortfattade ord få beröra nedrustningstanken, som var det omedelbart aktuella. Så länge tron på staternas suveränitet och därur härflytande rättigheter mot varandra ligger bakom deras vapenmakt, så länge är den imperialistiska andan hos stormakterna omöjlig att utrota. Omvänt skulle ett tvång på staterna att helt eller till väsentlig del avstå från sin vapenmakt ovillkorligen komma hela suveränitetstron att vackla. Ty suveräniteten, märk väl, innebär, att varje stat efter eget förgottfinnande ohejdat kan utveckla sina maktresurser för genomförandet av sina s. k. rättigheter. En allmän och fullständig avrustning ligger nu utanför det psykologiskt möjligas område. Därför synes det mig mot den imperialistiska andan för närvarande icke finnas mer än *ett* aktuellt medel, och det är den verkligt effektiva allmänna nedrustningen, en nedrustning som icke inskränker sig till sofistiska deklamationer och annat munväder, utan som innebär att de s. k. suveräna staterna, framför allt stormakterna, faktiskt avstå från en avsevärd del av sin vapenmakt. Ett sådant avstående, alltså en faktisk nedrustning har — detta är jag angelägen om att poängtera — visserligen i och för sig icke omedelbart någon större betydelse för fredssträvandena. Men den skulle *indirekt* medföra en utomordentlig verkan för fredsaken, såsom utgörande en attack emot suveränitetsföreställningarna. En effektiv allmän nedrustning vore första etappen på den väg, som leder till erkännandet av att staterna icke ha någon suveränitet och följaktligen inga rättigheter, i hägnat av vilka den imperialistiska andan kunde frodas. Nedrustningen bleve alltså också första etappen hän mot den imperialistiska andans övervinnande. Därmed bleve nedrustningen slutligen också första etappen på försöket att, närmast i Västeuropa, rasera de rättsliga murarna mellan folken och få till stånd ett slags staternas parlament, där det öppet och reellt förhandlades om de olika staternas livsvillkor och om deras möjligheter att ömsesidigt stödja och hjälpa varandra. Om fattandet av bindande beslut, d. v. s. om lagstiftning, kunde visserligen icke i första skedet vara fråga, icke förrän man nått fram till »fullständig» avrustning och det *därpå* följande inrättandet av en internationell ordningsmakt.

Herr talman, av vad jag anfört finner jag det för min del fullkomligt överflödigt att spilla några ord på det franska förslaget vid nedrustningskonferensen. Jag endast djupt beklagar, att den svenska delegationen icke omedelbart ställde sig mera kritisk däremot. Men jag upprepar, vad jag i början av mitt anförande sade, nämligen att jag finner det i den allmänna förvirring, som här råder, orkeslöst, ja kanske rent av orättvist, att på denna punkt rikta någon anmärkning vare sig mot baron Ramel eller någon annan annan ledamot av delegationen. Såvitt jag har kunnat finna, kan man nämligen icke med bestämdhet påstå, att delegationens ståndpunkt varit stridande mot den åskådning, som kommit till uttryck inom majoriteten av den svenska riksdagen.

Herr Lindman: Herr talman! Med anledning av vad interpellanten yttrat i sitt anförande efter det svar, som han erhållit av statsministern, skulle jag vilja säga till honom och till dem, som äro liktänkande med honom, att om man verkligen vill åstadkomma en nedrustning, om man verkligen vill, att det skall bli någonting gjort på nedrustningsvägen, så är det efter min mening en alldeles nödvändig förutsättning, att man måste till prövning och diskussion upptaga alla de förslag, som framställas, ha framställts eller komma att

framställas vid den pågående nedrustningskonferensen. Vi ha ju icke bara att göra med det av herr Flyg omnämnda förslaget, nämligen det franska, vilket givetvis på grund av sin karaktär intager en viss särställning. Vi ha också alla de uttalanden, som blivit gjorda under den allmänna debatten och som i en del fall varit åtföljda av förslag. Det har från många nationer ingivits preciserade förslag angående de önskemål, som de anse böra upptagas till huvudsaklig ledning för bedömandet av frågan, då man i fortsättningen arbetar på kommittéer vid denna nedrustningskonferens. Det finnes förslag från flera stater, bl. a. ett ifrån Sverige, som framlades sedan utrikesministern hållit sitt anförande i Genève.

Nu har det franska förslaget, som jag nyss sade, en viss annan karaktär än de andra förslagen. Det är mycket riktigt, men man får icke förbise, att Frankrike alltid intagit den ställningen, att det velat ha ökad säkerhet, om det skall kunna vara med om en nedrustning. Så har man här sagt, att man ögonblickligen skulle ha avvärjt detta förslag och sagt ifrån, att det ingenting var att fästa sig vid. Jag tror, att det hade varit en ganska oriktig inställning till saken, ty det är klart, att Frankrike pretenderar på att få sitt förslag granskat, lika väl som alla andra, och jag upprepar, att om man vill komma till en nedrustning, är det en given sak, att då måste detta förslag liksom alla andra upptagas till prövning.

Kombinationen mellan det svenska yttrandet och det franska förslaget om nedrustning är ju alldeles självklar. Jag upprepar sålunda att vi icke bara ha det franska förslaget att syssla med. Skulle man vägra att upptaga Frankrikes förslag till granskning, skulle man säga, att det eller det landets förslag skola vi icke pröva, det förslaget bry vi oss icke om, ja, då kan man också från det landets sida komma att säga, att då gå vi heller icke in i prövning av de andra ländernas förslag, och i samma ögonblick som så sker skulle konferensens öde vara beseglat.

Nu får jag ju säga, att det franska förslaget, som här nämnts, blivit kritiserat från Sovjetunionens sida. Ja, det vet jag mycket väl, ty jag åhörde själv det anförande, som den förste delegaten från Sovjetunionen hade, däri han ägnade en mycket skarp kritik åt det franska förslaget. Även ett eller annat mindre lands representanter gjorde detsamma, men i regel var det dock så, att man ville vara med om att undersöka och gå in för en realbehandling av de framkomna förslagen. Vad beträffar det svenska förslaget och det anförande, som hölls av utrikesministern såsom förste delegat från Sverige, så framhölls det där något, som också omnämndes i interpellationssvaret, nämligen att man var beredd på att underkasta varje förslag, som åsyftade att lösa säkerhetsfrågan, en omsorgsfull prövning. Men det tillades också, att grundförutsättningen för att någon utvidgning i detta hänseende skulle ske var, att effektiva nedrustningsåtgärder samtidigt bleve vidtagna. Jag tycker, att den ståndpunkten icke är så oriktig. Jag tycker, att den är ganska klar och naturlig.

Herr Flyg sökte ställa Sovjetunionen och Frankrike i motsats till varandra. Ja, Sovjetunionen står antagligen i motsättning till de flesta andra länder i den delen av sitt förslag, däri de säga, att de vilja ha en absolut fullständig avrustning. Sovjetunionen har en gång förut fått avslag i den punkten, och jag förmodar, att utgången blir densamma nu, men jag vill också säga, att i sovjetdelegatens anförande sedermera förekom även en diskussion om vissa andra åtgärder, vilket beror på att han sannolikt själv förutsett att hans första förslag icke skulle komma att vinna konferensens bifall. Jag vill med andra ord säga, att Sovjetunionen och Frankrike icke stå i större motsättning till varandra än Frankrike och kanske flera andra länder. Frankrike har framkommit med ett förslag, som är tämligen enastående och olik

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Soar å
interpellation.
(Forts.)

alla de andra förslagen, men som naturligtvis kan kompletteras och bör behandlas och betraktas som varje annat förslag, som kan bli framlagt.

Nu skulle jag, herr talman, för min del vilja säga, att jag mycket starkt ifrågasätter, om det är till någon större nytta att här gå in på en detaljbehandling av ett speciellt förslag, som blivit framlagt i Genève. Herr Flyg sade själv, att det är en delikat situation, som hans ord föllo, och jag betraktar det också så. Det är utan tvivel, efter min uppfattning, många ganska betänkliga saker, som upprullas i det franska förslaget. Man står inför en mängd frågor, som förekomma där och beträffande vilkas lösning man icke har någon klarhet och som måste redas upp, innan man överhuvud taget kan komma närmare in på en nedrustning efter det franska förslaget. Jag skall visst icke gå in på detsamma, ty jag har nyss sagt, att det är icke så stor nytta därmed, men det är intet ont i att säga, att när det gäller detta förslag och i övrigt varje förslag angående ökade militära sanktioner, har man, herr talman, olika frågor att lösa: Vem skall taga hand om denna militärmakt, det må vara en polismakt eller militärstyrkor, vem kan lita på att, när ett land just behöver dem, de också stå till förfogande för att hjälpa vederbörande mot den, som angriper honom, och vidare ha vi den ytterst svårlösta och för närvarande olösta frågan vem av de tvistande parterna, som är att betrakta som angripare. Allt detta rullas upp förutom alla de tekniska svårigheter som tillkomma, när det gäller att genomföra ett sådant sanktionssystem. Jag menar därför, att vi få alldeles givet betänka under fortsättningen av arbetet, vilka konsekvenser det franska förslaget eller det ena eller andra förslaget i samma riktning kan föra med sig.

Det är lätt att säga som herr Flyg sade, att här skulle man från svensk sida ha sjungit ut. Jag är icke säker på att någon annan hade gjort det. Och det kan hända, att om herr Flyg hade befunnit sig som delegat i Genève, hade kanske icke heller herr Flyg gjort det. Det är något helt annat att tala här än där nere. Såvitt jag förstår, har det huvudsakliga syftet med den allmänna debatten varit, att varje lands delegater skulle få tillfälle att framföra sina synpunkter, sina önskemål, sina förslag till vad som borde göras för att åstadkomma en verklig nedrustning. Det var den huvudsakliga innebörden. Att tänka sig, att under den allmänna debatten det skulle ha blivit en allmän diskussion samtidigt med anföranden, bemötanden och repliker, hade varit fullständigt omöjligt. Det ingick icke i programmet därför att varje stats förste delegat hade rättighet till ordet endast en gång, och de kommo till ordet efter varandra allt eftersom de anmält sig, med ett undantag från tysk sida — som jag måste omnämna för att det icke skall sägas, att min framställning varit ofullständig — beroende på att rikskansler Brüning endast var en kort tid i Genève, och därför fick den tyske delegaten tillstånd att komplettera hans anförande, vilket gjordes av ambassadören von Nadolny. Alla övriga hade ordet endast en gång. För övrigt var det givet, att icke kunde man där under den allmänna debatten komma fram med anföranden på en eller två timmar. Då hade det aldrig tagit slut med den allmänna debatten. Man fick framföra sina synpunkter, och det kunde naturligtvis därtill fogas kritik av ett eller annat tidigare framkommet förslag, men möjligheterna därtill voro mycket begränsade, i varje fall för dem, som hade yttrat sig först och icke visste vad de, som yttrade sig senare, kunde komma med.

Herr Flyg sade, att Frankrike avser att befästa sin ställning gent emot Tyskland och vill använda Nationernas förbund såsom hjälp därtill. Och herr Flyg tillade, att den svenske delegaten hade sagt, att vi icke hade något emot att vara med om det franska förslaget. Antagligen var det ett något förhastat ord av herr Flyg, men hans ord föllo på det sättet. Jag vill då påpeka, att vad som

sagts är detta, att man skall undersöka eller — jag tror, att det ordet föll så — man skall *pröva* det, vilket är detsamma.

Nu skulle det vara av ganska stort intresse att höra, varför herr Flyg, när han kritiserade det franska förslaget, icke också kritiserade de andra förslagen, ty jag förmodar, att han har stark kritik även mot dem, icke mot Sovjet-Rysslands förslag, men mot de andra, fastän det icke kom fram vid detta tillfälle.

För övrigt vill jag säga interpellanten, att även de andra länderna, som äro representerade, ha nog i sina anföranden och sina egna förslag till lösning av nedrustningsproblemet vart och ett tänkt på, huru de förslag, de framställt, skulle passa bäst för dem själva. Det blir sedan, när det kommer till realbehandling i den politiska kommissionen, där det först kommer att tagas upp, förmodligen så att det blir många jämkningar, om något över huvud skall komma till stånd. Anledningen till att jag icke tror, att denna diskussion här kan vara av något praktiskt värde, är den, att det hela befinner sig på ett förberedande stadium. Den allmänna debatten är nyss avslutad. Sedan är ett politiskt utskott tillsatt, som skall behandla frågan, och där kommer väl det franska förslaget att behandlas först. Och där menar jag, att den kritik, som kan vara berättigad på den ena eller den andra punkten, skall sättas in och komma fram, om den överhuvud taget skall bli till nytta, om vi vilja, att det skall bli någon framgång med själva nedrustningen.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Under remissdebatten uttalade jag det önskemålet, att man skulle ha skilt ut frågan om nedrustningen från övriga frågor under remissdebatten på det sättet, att regeringen hade berett riksdagen tillfälle att vid ett särskilt sammanträde behandla de instruktioner, som givits den svenska delegationen. Man hade emellertid ansett det lämpligare att innan remissdebatten publicera ett anförande till statsrådsprotokollet av hans excellens utrikesministern och menat, att detta kunde bilda grundval för en debatt under remissen av statsverkspropositionen om även det uppdrag, som den svenska delegationen vid nedrustningskonferensen hade fått.

När nu herr Flyg kommer här i dag och förebrår regeringen för att man icke fick den extra debatten, måste jag emellertid hänvisa herr Flyg till att i det offentliggjorda uttalandet i statsrådsprotokollet fanns tillräcklig grund för vilken ledamot av kammaren, som så önskade, att framställa de önskemål, som överhuvud taget hade med denna sak att göra. Det har redan i herr statsministerns svar på interpellationen framhållits, att man i detta utrikesministerns anförande har sagt sig förvänta förslag till säkerhetens stärkande antingen genom närmare bestämmelser rörande sanktionsförpliktelsena i förbundspakten eller genom tillskapandet av en internationell ordningsmakt. I samma anförande förklarade utrikesministern, att man från svensk sida bör underkasta varje sådant förslag en omsorgsfull prövning, under betoning av att varje ökning av sanktionsförpliktelsena har till grundförutsättning en väsentlig nedsättning av rustningarna. Om vi lägga detta uttalande, som alltså den svenska riksdagen hade framför sig, innan delegationen avreste till Genève, vid sidan av det tal utrikesministern höll i Genève, skall det befinnas icke bara, att tankegången är alldeles densamma utan att också ordalagen på viktiga punkter äro fullkomligt lika. Det är alltså en försummelse av kritikerna att icke ha använt tillfället vid remissdebatten att framföra sina önskemål. Det fanns tillräckligt underlag för en sådan diskussion, och hade man på den punkten varit rädd för att den svenska delegationen skulle uttala något, som icke överensstämde med den svenska riksdagens önskan, så hade det icke varit bara ett tillfälle utan också en förpliktelse att säga ifrån detta, när man erbjöds detta tillfälle att göra det.

Jag vill här gärna vitsorda, att samförståndet inom den svenska delegationen

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 18.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

i Genève om det tal, som hölls av utrikesministern, var fullständigt. Talet var föremål för många överläggningar, och det är icke bara en plikt utan en tillfredsställelse för mig att konstatera, att jag var glad över att just dessa saker, som vi här diskutera, blivit utsagda från svensk sida i Genève. Jag skulle kunna tillägga, att för egen del var jag mycket verksam redan inom den förberedande kommittén för Genèvearbetet för att förmå den svenska regeringen att i sina instruktioner till den svenska delegationen just taga upp tanken på den internationella ordningsmakten, och jag var detta därför att jag tror, att om vi överhuvud taget skola kunna organisera och upprätthålla en internationell rättsordning, så måste vi också i god tid överväga det stora problemet om hur man skall förfara med de nödvändiga tvångsmedel, som i en ofullkomlig värld alltid måste ställas bakom en sådan rättsorganisation. Men när jag inom den förberedande kommittén tog denna ståndpunkt och sedan har fullföljt den även inom delegationen, så ansåg jag mig därmed också företråda en önskan från mitt partis sida. Jag anser det vara en heder för det svenska socialdemokratiska partiet, att det torde ha varit det, som först på allvar tagit upp tanken på den internationella ordningsmakten. Det är det enda svenska parti, som har detta krav inskrivet i sitt program. Det är kanske ett av de mycket få partier i hela världen, som tillmätt den sidan av fredsarbetet en sådan uppmärksamhet, att kravet satts in i programmet. Detta skedde redan 1920, och det motiverades av programkommissionen med följande ordalag:

»I en alltjämt ofullkomlig värld måste fortfarande räknas med fysiska maktmedel för trygghandet av den fredliga ordningen gentemot tänkbara fredsstörare. Dessa maktmedel böra stå under folkförbundets kontroll och ledning. De kunna vara dels av ekonomisk art, dels av militär. I det senare fallet böra de ha formen av en *internationell ordningsmakt*. — — —

Den principiella försvarsnihilismen har ingen plats i ovan utvecklade tankegång. Men uppgiften att garantera nationernas självbestämmanderätt tillfaller den internationella ordningsmakten. Härigenom bortfaller också de hittills anförda skälen för att upprätthålla ett nationellt militärväsen, vars fortbestånd för övrigt uppenbarligen kommer att innebära raka motsatsen till trygghet, nämligen ett allvarligt hot mot andra nationers trygghet och den fredliga ordningen i världen.»

Jag har velat erinra om detta såsom en inledning till de ord, jag i detta sammanhang tänkt säga om vad jag finner vara det väsentliga i denna debatt. Det väsentliga är icke det franska förslaget. Visserligen har interpellanten velat veta, vad regeringen har givit för instruktioner rörande detta eller liknande förslag, men det är ju alldeles uppenbart, att herr Flyg här stått och talat ut i luften, när han hela tiden har uppehållit sig vid det franska förslaget under den förutsättningen, att detta förslag skulle ha accepterats av den svenska delegationen och den svenska regeringen. Det skadar icke, att det än en gång slås fast, att det enda som är sagt om det franska förslaget från svensk sida i Genève är, att det är ett intressant förslag och att det bör liksom andra liknande förslag ägnas en fördomsfri prövning. I detta ligger ingen förbindelse till något annat än en saklig prövning. Från svensk sida har icke givits ett finger åt det franska förslaget i och för sig, och ännu mindre har man uttalat sig om detta förslags detaljer. Sedan herr statsministern givit det beskedet, att den svenska regeringen och den svenska delegationen på intet sätt ha förbundit sig till det franska förslaget och sedan han ställt i utsikt, att, så snart detta förslag kommit i sådant läge, att man med framgång kan diskutera därom, han ville bereda den svenska riksdagen tillfälle att diskutera detsamma, förefaller det mig, att vi ha bra liten anledning att i detta ögonblick gripa oss an med en principdebatt om detta förslag. Vad vi ha ett visst intresse av att göra det är att i någon mån försöka klara ut riktlinjerna för

det svenska arbetet nere i Genève. För detta har man en god anknytning just i instruktionens ord om den internationella ordningsmakten. Jag skulle för resten tro, att det var första gången under generaldebatten i Genève detta ord nämndes. Under sådana förhållanden skulle man ha att tillräkna Sverige äran av att den internationella ordningsmakten på nedrustningskonferensen kom på tal. Omnämmandet skedde i mycket försiktiga ordalag, men ordet finnes, och tanken togs fram. Den tanken kommer också fram i ett ord, som står i slutet av den del av talet, som här blivit citerat, nämligen att man erkänner nödvändigheten av att till varje rättsorganisations förfogande ställas vissa tvångsmedel och att Sverige ingalunda avser att undandraga sig de förpliktelser, som i sådant fall kunna ankomma på vårt land.

Vi föras därmed över på frågan om vad ett sådant ställningstagande till tanken på en internationell ordningsmakt kan innebära. Det har redan sagts, att vad som yttrades av utrikesministern i Genève icke innebär något annat än vad som tidigare har sagts. Det skulle här kunna åberopas yttranden vid tidigare tillfällen i Genève av den svenska regeringens representanter, som giva vid handen, att man icke blott från svensk sida böjt sig för förbundspaktens klara åläggande att vidtaga ekonomiska sanktioner utan att man också förklarat sig beredd att under vissa förutsättningar acceptera obligatoriska sanktioner av annan art. Jag ser, att vännen Lindberg nickar på sitt lilla huvud, men jag tror han skulle använda det bättre, om han läste igenom vad som verkligen sagts i Genève. Om det är till mycket besvär att skaffa handlingarna på annat sätt, kan jag tillhandahålla papperen omedelbart. Det har sagts, att man under vissa förutsättningar kan vara med om att acceptera obligatoriska sanktioner. Det har betonats, att man icke är principiell motståndare till sanktioner. Men det har också sagts, att man icke kan vara med om det annat än under viss bestämd förutsättning, att en av grundbetingelserna är, att det sker en avsevärd nedrustning. Samma sak har från svensk sida betonats i Genève.

Vad innebär denna tanke på en internationell ordningsmakt? Innebär den, att en anhängare av densamma, en så ivrig anhängare som jag är, skulle anse sig beredd att överföra utan vidare det franska förslaget till folkförbundet och säga, att här ha vi den internationella ordningsmakten? Jag avvisar bestämt en sådan tolkning. Överhuvud taget måste det franska förslaget genomdiskuteras i alla detaljer, innan man kan avgöra, om det lämpar sig såsom underlag för lösningen av frågan om den internationella ordningsmakten. Men dessutom måste man vidhålla, att vissa andra ting måste ske, innan överhuvud taget tanken på en internationell ordningsmakt kan förverkligas. Jag har den uppfattningen, att om man skall ställa till folkförbundets förfogande tvångsmedel, vilkas uppgift skall vara att verka avstyrande på fredsstörare, måste dessa tvångsmedel vara av sådan omfattning, att de uppväga eller i varje fall utgöra en väsentlig risk gent emot de maktmedel, som en enskild stat förfogar över.

I en topprustad värld som den nuvarande kan ej folkförbundet utrustas med sådana maktmedel. Den första förutsättningen måste alltså vara, att de nuvarande rustningarna mycket väsentligt reduceras, att det skapas ett helt annat läge, så att i det läget folkförbundet har möjlighet till ett ingripande av helt annan kraft, än det nu har förmåga att göra. Andra säga, att ordningsmakten icke kan komma förr, än man har den fullständiga avrustningen. Tankerörelsen i det yttrande jag nyss läste upp är den, att ordningsmakten ersätter behovet av nationella försvarskrafter och möjliggör avrustning. Jag skall ej inlåta mig på någon diskussion om vilken väg man bör gå. Jag tror, att nödvändigheten själv tvingar oss, när vi skola lösa nedrustnings- och avrustningsfrågorna, att gå ungefär jämsides med nedrustning och uppbyggande av

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

nya säkerhetsåtgärder. Jag förmenar, att innan man kan genomföra tanken på en internationell ordningsmakt, måste tanken på nedrustning komma. För min del går jag dock ej så långt, att blott i en totalt avrustad värld är tanken möjlig, ty i det ögonblick man väsentligen reducerar de nuvarande rustningarna och berövar dem deras aggressiva karaktär, spelar ett visst maktmedel i folkförbundets hand en sådan roll, att då kan en internationell ordningsmakt få betydelse.

När jag har på detta sätt velat skjuta fram denna fråga i förgrunden, har jag därmed också berört den känsliga frågan om förpliktelserna. När vi behandlade frågan om inträde i folkförbundet år 1920, uttalades det från många håll varningar mot detta inträde. En av de starkast drivande krafterna för Sveriges inträde var Hjalmar Branting. Under denna diskussion förekom också frågan, vartill ett sådant inträde kunde förbinda oss. Och man hade redan då i andra länder börjat diskutera, huruvida en anslutning till folkförbundet skulle medföra förpliktelser, som skulle förhindra en medlem av folkförbundet att avrusta. För min del fann jag det redan då vara klart, att ett inträde i folkförbundet icke medförde sådana juridiska förpliktelser, som skulle kunna förhindra ett land i en särskilt gynnsam situation att gå mycket avsevärt långt ned, när det gällde dess militära anstalter. Men jag hävdade också den uppfattningen, att det finnes en moralisk förpliktelse, som man aldrig kan komma undan. Och det är min mening alltså, att vill man bygga upp en internationell rättsordning till fredens trygghet och anser man, att för hävdande av denna det kan vara nödvändigt att förfoga över vissa tvångsmedel, då måste de stater, som ivrigast sträva efter att skapa en sådan stabilisering av den fredliga ordningen i världen, också vara beredda att göra sina insatser. Jag har alltid funnit det orimligt att komma och säga till andra: »Jag tycker, att det är synnerligen viktigt och nödvändigt, att den och den saken ordnas så och så», och sedan tillägga: »men jag vill ej offra ett öre på det; jag tycker, att du, och några andra kanske, skola realisera den vackra tanken.» Det har alltid varit mig motbjudande att på andra ställa anspråk att genomföra ett önskemål, medan man själv håller sig undan och försöker smita från besväret och undslippa ansvaret. När det gäller att organisera freden i världen, skapa en ny och fastare ordning för samarbetet mellan stater och människor, är det nödvändigt, att alla deltaga med den uppriktiga viljan att efter måttet av sina krafter bidra till allt, som är nödvändigt för att åstadkomma detta goda resultat. Och det är min mening, när det gäller denna internationella ordning, att framförallt Sverige, Holland, Schweiz och alla dessa småstater, som bebos av folk, som endast vilja freden, ha alldeles speciell anledning att icke räddhågade hålla sig undan, utan verkligen göra sin insats lika väl som de stater, där man har mycket svårare än i våra att finna resonans för den stora fredens tankar. Om jag ser spørsmålet så, är det, tror jag mig kunna säga, ingenting att klaga över, att en svensk utrikesminister säger, att vårt land är berett att göra en insats. Jag betraktar det som självklart och hälsar det med glädje.

Herr Engberg: Herr talman! Det brukar vara en god regel, att man i en debatt skall undvika att tvista om påvens skägg. Jag menar därför, att utgångspunkten för en debatt om vad utrikesministern sagt eller icke sagt lämpligen bör vara utrikesministerns egen text. Det språk, varpå utrikesministern talade i Genève, var det franska, diplomaternas språk. Och nu vill jag fästa uppmärksamheten på, hur det kommer sig, att i franska högerpressen — det gäller såväl *Le Temps* som *Excelsior* och några andra tidningar — man applåderat den svenska utrikesministerns förklaring och fattat den som en anslutning i princip till den franska ståndpunkten. Jag vidtog, herr talman, försiktighetsåtgärden att från hans excellens' eget departement skaffa talet på det

språk, varpå det hölls. Jag läste där den omtvistade passus, som figurerat i debatten, och fann, att hans excellens använde för att beteckna den internationella vapenmakt, varom det är fråga, uttrycket »force internationale». Såväl i det franska förslaget som i den franska pressens kommentarer användes omväxlande uttrycken »armée internationale», alltså den internationella armén, och »force internationale», den internationella vapenmakten. Intetdera betyder i franska språket vad vi här i Sverige inlägga i ordet internationell ordningsmakt, vilket svenska ord på franska väl skulle heta »force de police internationale» eller »gendarmarie internationale». Därmed förstår kammaren, att när den franska pressen märkte, att svenske utrikesministern begagnade just den term, som i den franska debatten blivit en vedertagen terminus technicus, om jag så får uttrycka mig, den genast fattade detta som en anslutning i princip till det franska förslaget. Alltså, i Genève har ej uttalats från den svenska delegationens sida något om en »internationell ordningsmakt», utan gjorts ett uttalande om den »internationella vapenmakten». Jag anser det vara av vikt att fastslå detta, därför att den relation, som givits, icke är riktig. Jag har, som sagt, utrikesministerns grundtext att hålla mig till. När man därför i den franska högerpressen, såsom i Le Temps, antar, att man nu från de nordiska ländernas sida övergivit — och det var i anslutning till baron Ramels deklaration detta sades — det tidigare »absoluta» kravet på avrustning, så har det vållats av ordets makt över tanken. Jag har lagt märke till, att den svenske utrikesministern uttryckt sympati för en »force internationale». Och eftersom i dagens franska debatt detta uttryck är beteckningen just för en central tankegång i det franska förslaget, har man fått för sig, att det vore fråga om en principiell nyorientering. För egen del nödgades jag tolka det på samma sätt, alltså som att utrikesministern uttalat sin sympati för ett betraktelsesätt, som den svenska riksdagen hittills vägrat göra till sitt. Detta om den terminologiska frågan.

Vidare är det att observera, att denna uppfattning av den svenska deklARATIONEN också blivit naturlig genom det sammanhang, i vilken den gjordes i Genève. Man bör ju uppmärksamma, att deklARATIONEN gavs i samband med omnämmandet av det franska förslaget. Inom parentes vill jag säga, att Sverige självfallet skall pröva det franska förslaget, liksom jag vill tillägga, att det självfallet skall avvisa detta förslag, som går ut på att genom en internationell armé säkerställa vissa redan träffade internationella avtal. Jag skulle också, innan jag går vidare, vilja peka på, att det genom statsministerns uttryckliga förklaring, genom de förklaringar, som två av delegationens medlemmar i kammaren givit, är klarlagt, att regeringen ej vill för sin del tolka detta uttalande som ett finger räckt åt den franska ståndpunkten eller som ett frångående av den linje, som innebär, att Sverige förbehåller sig fullständig och obunden prövningsrätt beträffande alla s. k. militära sanktioner. Jag vill också tillägga ett beklagande av, att man först nu har satts i tillfälle att pröva regeringens Genève-politik överhuvud taget. Jag påtalade ingående, ehuru sent på natten, i remissdebatten, att riksdagen satts i det läget, att den ej erhållit någon redogörelse för det konventionsförslag i Genève, som regeringen beslutat godkänna som underlag för diskussionen även för sin räkning. Det är oriktigt, herr utrikesminister, att ställa den svenska riksdagen utanför möjlighet att själv taga ställning till och få en uttömmande redogörelse för detta konventionsförslag, som förelåg redan i januari 1931. Det var nämligen i januari 1931, som det utsändes från folkförbundsrådet. Enligt min mening borde regeringen redan på våren i samband med äskande av anslag ha föranställt om en allmän debatt i ämnet. Och det är att beklaga, att den svenska riksdagen ej satts i tillfälle att i samma omfattning som förut skett diskutera viktiga internationella problem.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Innan jag övergår till att säga några ord om det ämne, som man här varit inne på, hur Sverige bör förhålla sig till den franska tesen, vill jag emellertid förutskicka, att regeringen borde föranstalta om ett sammanträde enligt grundlagens bud, om så behöves inom lyckta dörrar, för att med kamrarna överlägga om det oerhört viktiga partitagande, som Sverige får att göra efter den 3 mars i år, då det gäller att taga ställning till den östasiatiska konflikten. Detta ståndpunkttagande är enligt min mening så ofantligt betydelsefullt till sin räckvidd, att jag måste bestämt vidhålla, att regeringen gjorde klokt i att, innan den ger sig med till Genève, taga en överläggning med kamrarna. Ty det vill jag säga, att om icke riksdagen — utrikesnämnden räcker ej här — direkt får överlägga med regeringen om ett eventuellt engagement från Sveriges sida i denna affär, så inträder en olycklig situation. Våra delegater bli kanske tvungna att svara på vissa frågor beträffande Japans förhållande till förbundspakten och ingångna avtal o. s. v. De bli kanske tvungna att taga ställning till möjligen framställda yrkanden om sanktionen. Det synes mig finnas en särskild anledning att kräva en dylik överläggning med riksdagen. Med förvåning såg jag nämligen i tidningspressen ett meddelande från Amerika, att den svenska regeringen skulle organisera en protest mot Japan. Jag vill ej fälla något omdöme om detta i och för sig, men det vill jag säga, att om regeringen verkligen är i färd med att organisera en aktion i Genève mot Japan, skall regeringen vara beredd att taga aktionens konsekvenser och ej göra en tom gest i världsrymden och sedan låtsas som om intet hänt. Jag frågar utrikesministern, om uppgiften är riktig. Är den riktig, är det nödvändigt i dubbel måtto, att riksdagen sättes i tillfälle att överlägga om vad regeringen tänker göra i Genève den 3 mars.

Jag går till den franska tesen. Den är uppbyggd sedan år 1924, då den första gången formulerades distinkt av Herriot i Genève. Den är uppbyggd på en treklang: först obligatorisk skiljedom, sedan rättssäkerhet, sedan slutligen avrustning. Den tesen har lagts till grund för det franska förslaget och genomförts med mycket stor konsekvens, och det är ej svårt att se, vem som hållit i pennan. Det är en utkristallisering av en tankegång, som varit Paul Boncour och Léon Bourgeois kär och som sattes under debatt alldeles särskilt efter antagandet av akten om Nationernas förbund. Det är denna treklang, som Frankrike vill ha erkänd: obligatorisk skiljedom, resultat rättssäkerhet, resultat avrustningsmöjlighet. Vad är då förutsättningen, herr talman, för den obligatoriska skiljedomen? Om det finnes en folkrätt — min vän Lundstedt förnekade dess existens — och om det finnes en domstol, hjälper det ej. Det måste dessutom finnas garanti, för att domstolens utslag kunna genomföras. Förutsättningen för, att domstolens utslag äro genomförbara, är emellertid, att ingen makt kan trotsa och gäcka dem. Vad är det, som gör, att en svensk domstols utslag är genomförbart? Det är, att mot statens makt och tvångsmedel finnes ingen enstaka individs eller grupps möjlighet att resa motstånd. Det realiserar utan vidare i kraft av den statliga tvångsmakten. Om man överför detta på det internationella området, herr talman, är det uppenbart, att huvudförutsättningen för att få en skiljedom genomförbar, är, att ingen enskild nation eller grupp av nationer kan trotsa den myndighet, som genomför utslaget. Det betyder med andra ord, om vi tänka efter, att varje stat måste avrusta, ty det finnes ingen möjlighet, att man i en rustad värld skulle kunna genomdriva domstolens utslag. Jag antar emellertid hypotetiskt, herr talman, för ett ögonblick den möjligheten.

Då glida vi in just på det som är den franska tesens kärnpunkt, nämligen att sida vid sida med och ko-existerande med de nationella försvaren, de nationella rustningarna, skall finnas en internationell armé, en internationell vapenmakt. Det betyder, herr talman, att denna internationella vapenmakt måste i

varje läge vara så stark, att den kan taga kål på de nationellt rustade staterna. Det betyder, att den måste ha en sådan given överlägsenhet i fråga om sina militära resurser, att den kan slå ned varje enskild stat eller enskild grupp. Ty jag tager till utgångspunkt för ett ögonblick den franska tesens förutsättning, nämligen att man vid den internationella arméns skapande skall sammansätta den ur de nationella rustningarna rekryterade kontingenterna. Var har man då att söka garantien för att de enskilda staterna ställa sina kontingenter till förfogande? Vad skall tvinga dem härtill? Med vilket system skall tvånget genomföras? Uppenbarligen måste det då skapas ett sanktionssystem över sanktionssystemet självt. Min ärade vän, professor Lundstedt, vars förträfflighet som logiker jag annars beundrar, gjorde sig här skyldig till ett litet felslut. Han tycktes nämligen förutsätta i sitt anförande, att en successiv, i etapper försiggående allmän avrustning kan ske. Han tycks med andra ord förutsätta en allmän successiv, på en internationell konvention baserad avrustning. Men för genomtvingandet av något sådant förutsattes ett system av tvångsmedel, ett sanktionssystem, som tvingar varje stat till att successivt och samtidigt med de andra avskryva sina rustningar. Detta förutsätter i sin tur den internationalstat, vars existens han med fullt fog förnekar. Redan denna allmänna konvention, vari den successiva internationella avrustningen skulle vara förankrad, skulle ju vara uttryck för tillvaron av just den folkrätt, den stat över staterna, den suveränitet över suveräniteterna, vars ogräs han i sin vetenskapliga gärning med stor färdighet rycker upp med rötterna. Min ärade vän kommer alltså icke fram på denna väg. Han går i en cirkel, ur vilken han icke kan bryta sig ut. Emellertid, om man har detta klart för sig, att en internationell armé, en force internationale, för att använda den av utrikesministern knäsatta franska termen, rimligtvis kan komma först efter avlägsnandet av de nationella försvaren, eftersom den icke kan existera tillsammans med dessa, så uppstår en rad av problem, som vi tyvärr ännu icke genomdiskuterat. Påven i Rom har ett eget territorium, men var har Nationernas förbund, mina herrar, sitt territorium? Var ligga dess exercishedar? Var äro de platser, där dess flygare skola utbildas? Var äro Nationernas förbunds hamnar o. s. v.? Alla dess problem upprullas i samma mån som man går frågan om en internationell vapenmakt närmare in på livet. Det är därför enligt min tanke tyvärr på det sättet, att vi ännu icke ha tänkt den tanken till slut, ty söka vi att draga de logiska konsekvenserna av den franska tesen, upptäcka vi snart nog, att vi ledas ut i det absurda. En sak måste emellertid vara klar: att skall en internationell vapenmakt upprättas, måste det vara efter avlägsnande av och såsom en ersättning för de nationella rustningarna.

Härmed är jag inne, herr talman, på ett annat problem, nämligen problemet om successiviteten. Man har ju hävdad, att det är väl intet hinder att låta en internationell vapenmakt växa fram successivt med en internationell nedrustning. Då ha vi två parallella linjer. Den internationella vapenmakten byggs upp kontinuerligt på den ena, och på den andra sker lika kontinuerligt den allmänna avrustningen. Tyvärr måste jag, herr talman, säga, att hela detta perspektiv ter sig orimligt och fantastiskt i mina ögon. Ty låt mig fråga: på vilken punkt skall en slik successivt upprättad internationell vapenmakt kunna taga upp tävlan med och kampen mot de nationella rustningarna? Frågan kan icke besvaras. Hela föreställningssättet är enligt min mening ohållbart. Ju mer jag ägnat det en kritisk eftertanke, desto mer har jag övertygats om att man måste för att på den allmänna och konventionerade avrustningens linje kunna förfäktat kravet på en internationell vapenmakt kräva, att denna kommer efter en i ett sammanhang och med ens och omedelbart företagen allmän fullständig avrustning. Huru vilja väl anhängarna av den allmänna och konventionerade avrustningen annars lösa problemet?

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Därmed är jag inne på själva den formulering, som hans excellens utrikesministern använde. Jag håller mig fortfarande till grundtexten, och översätter ordagrant: »Den svenska regeringen erkänner fullt ut nödvändigheten av att ställa till varje internationell juridisk organisations förfogande vissa tvångsmedel, och Sverige tänker icke på något sätt undandraga sig sina förpliktelser i detta avseende.» Vad som här naturligtvis har satt liv i debatten är uttrycket »varje internationell juridisk organisations förfogande». Ty herr talman, även Nationernas förbund gör anspråk på att vara en juridisk organisation eller en rättsorganisation, om man vill använda det uttrycket. Spörsmålet blir då: är Sverige berett att till det nuvarande Nationernas förbunds förfogande ställa tvångsmedel av det slag, som ligger i själva uttrycket »moyens de coercion», nämligen militära tvångsmedel? Är det berett att ställa dessa till det nuvarande Nationernas förbunds förfogande? Jag måste för min del säga, att en sådan beredvillighet bör från svensk sida icke utlovas. Efter statsministerns förklaring torde det få anses vara fastslaget, att ej heller regeringen vill utlova något sådant. Det är alltså icke meningen att till det nuvarande Nationernas förbunds förfogande ställa några militära tvångsmedel. Den »organisation juridique», som herr utrikesministern talar om, den juridiska organisation, är alltså något, som förlägges till en obestämd framtid. Det är till denna ännu icke existerande och som framtidsmusik tänkta juridiska organisations förfogande tvångsmedlen skola ställas. Är herr utrikesministern i likhet med herr statsministern redo att godkänna den tolkningen, då kan man diskutera saken, men ligger i uttrycket »internationell rättsorganisation» antingen det nuvarande N. F. eller ett N. F., organiserat i enlighet med M. Tardieus plan, då måste jag för min del säga, att det är fullkomligt orimligt att vara med på noterna. Emellertid, det viktigaste är, att man nu ändå sagt ifrån från regeringschefens sida, att vi icke ha rätt att inlägga i detta uttalande någon som helst tolkning i den riktningen, att det skulle vara ett erkännande av att Sverige har förpliktelser till militära sanktioner. Är den saken klar och är den svenska riksdagen fullkomligt klar på den saken och denna tolkning av uttalandet nu får bli vedertagen och officiell och det alltså är ett hårt fasthållande vid den linje, som riksdagen vid olika tillfällen gjort till sin ända från 1920, då är ett missförstånd uppklarat, som det varit nödvändigt att upplysa men som uppkommit, herr talman, såsom jag visat genom att herr utrikesministern använt ett uttryckssätt, som varit olyckligt, och till på köpet använt det i ett sådant sammanhang med den franska tesen, att det gavs fog för tolkningen, att det var i princip en anslutning till denna tes. När herr statsministern skakat av sig denna tolkning, hoppas jag också, att herr utrikesministern gör det. Det är av vikt, att det blir fullständigt klart, att Sverige i fortsättningen som hittills står helt obundet i fråga om de militära sanktionerna. I så fall har denna debatt enligt min tanke varit mycket nyttig och mycket klagörande och bragt ur världen tvisteämnen, beträffande vilka det enligt min mening just under de dagar, som nu komma efter den 3 mars, är av den allra största betydelse att den svenska nationens ståndpunkt är klar och bestämd.

Herr **Höglund**: Herr talman! Då herr Flyg i sitt anförande behagade i högsta grad vanställa ett yttrande, som jag haft på ett möte i går afton på Folkets hus efter ett föredrag av professor Lundstedt, ber jag att, ehuru det ligger vid sidan av saken, få till kammarens protokoll anföra en korrigerering av hans uppgift. Jag har icke sagt och kunde icke säga — ty det skulle ha varit en medveten oriktighet — att det socialdemokratiska partiet i dagens diskussion skulle, såsom herr Flyg uttryckte sig, komma att intaga en bestämd ståndpunkt gent emot herr utrikesministerns anförande i Genève. Jag

har sagt, att herr Flyg icke borde föregripa denna diskussion med sådana kategoriska omdömen om det socialdemokratiska partiets ställning till sanktionsfrågan, som han hade i sitt anförande i går afton. Jag framhöll, att det var sannolikt, att genom den diskussion, som här komme att föras, det komme att klarläggas vad som faktiskt legat i herr utrikesministerns anförande — det hade måhända icke haft den innebörd som herr Flyg utgick ifrån — och att genom de socialdemokratiska anföranden, som här skulle hållas, skulle herr Flyg få lära känna, hur man inom vårt parti ser denna sak. Om herr Flyg är särskilt intresserad av att veta min privata mening i denna fråga om vad som är den springande punkten i debatten — det kanske intresserar kammarens ledamöter i övrigt ganska litet — vill jag i varje fall icke ett ögonblick undandölja, att jag för min del är emot varje steg, även det allra minsta, i den riktning, som skulle kunna förplikta Sverige till ett aktivt deltagande i militära sanktioner på folkförbundets kommando.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr Flyg: Herr talman! Jag tror, att herr statsministern och även herr utrikesministern ha anledning att vara mig tacksamma för att de fått uppleva sensationen att på samma dag omedelbart efter varandra få se dels högerns ledare och dels socialdemokraternas ledare såsom regeringens försvarsadvokater i kammarens talarstol. Herr Lindman liksom herr Per Albin Hansson gingo i de mest bestämda ordalag in för den ståndpunkt, som utrikesministern intagit nere i Genève, och herr Lindman förklarade såsom ett försvar att, om man nu reste ditner, det vore självklart, att varje förslag, som framläggas, måste upptagas till behandling och prövning, om man vill komma någon vart på nedrustningens väg. Ja, herr Lindman, i så måtto äro vi ense, att de förslag, som framläggas, måste upptagas till behandling och prövning, men det försvarar icke vad som här påtalats, nämligen att den svenske utrikesministern i sitt anförande särskilt uppehållit sig vid ett av de framlagda förslagen. Den franske talesmannen var icke nummer ett och baron Ramel var icke nummer två, utan det fanns även andra representanter som talade. Jag vill här konstatera det märkliga, att här lämnas den svenska deklARATIONEN, att det franska förslaget är av det allra största intresse. Det är ganska begripligt, att den franska pressen, den regeringstrogna pressen, anammat denna deklARATIONEN från Sverige med glädje, ty något annat land har icke gjort någon sådan deklARATION där nere. Av vilken anledning gjordes då denna deklARATION? Ja, i det fallet måste jag gå över till herr Per Albin Hansson. Han kom med en mycket intressant förklaring, nämligen att herr utrikesministern i Genève, då han gav sin anslutning till det franska förslaget, gav sin anslutning till och var en talesman för en programpunkt i det socialdemokratiska partiets program. Herr Hansson framställde sig såsom direkt initiativtagare till denna deklARATION. Jag måste säga, att saken blir ännu mera märklig, om man lägger tillsammans dessa förklaringar från å ena sidan högerpartiet och å andra sidan socialdemokratiska partiet.

Det är alldeles självklart, att alla förslag som framläggas, böra av den svenska delegationen upptagas till organisationsmässig prövning. Däremot har ingen vänt sig och därom råda inga delade meningar. Sedan säger herr Lindman, att förutsättningen — det framgår också av utrikesministerns anförande — var bestämda nedrustningsåtgärder. Samtidigt kommer enellertid det mycket märkliga tillägget, att det franska förslaget innehåller många betänkliga detaljer, och man måste noga betänka konsekvenserna. Jag vill verkligen fråga, av vilken anledning den svenska delegationen i sitt uttalande i Genève, då det gällde enligt herr Lindman att uttala delegationens speciella ståndpunkt på konferensen, måste speciellt taga fasta på ett förslag, som innehåller mycket betänkliga konsekvenser och detaljer, och särskilt markera sin

Svar å
interpellation.
(Forts.)

glädje över och ansluta sig till detta förslag. Det har ännu icke förklarats av någon av herrar försvarsadvokater för den här påtalade historien, och det vore ytterst intressant att få ett besked i detta avseende. Jag anser alltså, att, om den svenska delegationen nödvändigtvis måste uttala sig beträffande det franska förslaget, hade det varit dess plikt och i enlighet med Sveriges tidigare intagna principiella ståndpunkt på detta område att kritisera det franska förslaget såsom ett förslag, avseende att lägga den militära hegemonien i Frankrikes händer eller i Nationernas förbunds händer, vilket är precis detsamma, och rikta sin kritik mot att detta förslag har som utgångspunkt Versaillesfördraget. Jag förmodar, att det icke är någon officiell svensk ståndpunkt att detta Versaillesfördrag skall bestå. Jag förmodar även, att det icke är någon officiell svensk ståndpunkt eller en de svenska socialdemokraternas ståndpunkt att ge sin anslutning till ett förslag, som bygger på detta fördrag, och jag har alltså anledning att ännu mera understryka nödvändigheten av att vad som här skett påtalas.

Sedan kom herr Hansson — jag ber att få säga att jag fann hans anförande i stor utsträckning adresserat till herr Engberg — med den mycket märkliga och intressanta upplysningen, att när vi hade remissdebatt i kammaren så förelåg ett uttalande, som han ansåg vara till fyllest för en diskussion om denna sak, och den som icke då använt ordet — sade han — för att påtala vad som nu här påtalats, hade försummat sin möjlighet såsom riksdagsman. Jag förmodar, att herr utrikesministern var synnerligen glad, när han hörde denna bestämda deklaration från herr Hanssons sida. Jag fattar både av detta uttalande och av uttalanden i övrigt, även från herr Lindmans sida, att vederbörande herrar uppträda i mycket stor utsträckning, ja kanske till 90 procent som försvarsadvokater för sig själva och icke enbart för regeringen. Herr Hansson säger, att han var innerligt glad över baron Ramels tal. Han tyckte att det var det märkligaste under hela Genèveveresan, särskilt därför att partiet hade kravet om internationell ordningsmakt på sitt program, och det var i realiteten för denna programpunkt, som den svenska utrikesministern talade. Sedan kom hans partivän herr Engberg och förstörde hans glädje i någon mån, då han sade, att den franska texten upplyste om något som tydligen icke hade något nämnvärt sammanhang med denna programpunkt. Det är en sak, som herrarna själva få göra upp sinsemellan. Jag måste emellertid säga, att herr Hansson kan väl icke vara så naiv, som hans uttalande här i kammaren gav oss anledning förmoda. Han brukar i regel vara en praktisk man. Men kan herr Hansson i dag inom det nuvarande Nationernas förbund eller så länge den nuvarande ordningen i Europa och i världen i övrigt består tänka sig en ordningsmakt under Nationernas förbunds regim, som icke blir en ordningsmakt för upprätthållande av det tillstånd, som är baserat på Versaillesfördraget? Kan herr Hansson tänka sig en ordningsmakt som i en viss situation skulle vända sig mot Paris? Kan herr Hansson tänka sig en ordningsmakt, som särskilt skulle slå vakt om upphävdandet av de nuvarande förhållandena i Europa? Nej, det kan han icke göra. Det är att flytta sitt resonemang upp i det blå. Jag förmodar, att det inte är avsikten, när vi diskutera denna angelägenhet, att vi skola utgå ifrån, att våra delegater nere i Genève på avrustningskonferensen skola stiga upp och hålla vackra deklamationer i överensstämmelse med en viss programpunkt, utan då konkreta förslag föreligga, skall man undersöka, från vilka utgångspunkter dessa förslag utgå, och med utgångspunkt därifrån taga ställning till desamma.

Jag måste också säga till herr Engberg, att han i dag som vanligt naturligtvis är en annan i kammaren än han är i sin tidning. I tidningen har han haft en, två, tre, fyra ledare med det allra starkaste fördömande av vad som har skett i Genève. I dag här i kammaren tar han fram den franska

texten och konstaterar, att det var den franska tolkningen, som var utgångspunkten för förbittringen i pressen, under det att statsministerns deklaration här är något annat, varför man nu kan känna sig lugn och trygg för framtiden. Nej, herr Engberg, det där går inte. Det går inte att förklara, att efter den deklaration, som nu avgivits, kan jag icke vidhålla den uppfattning, som jag slagits för i Social Demokraten. Den förklaringen verkar, måste jag säga, i högsta grad skruvad och är knappast i något avseende överensstämmande med det, som man förut har sagt i Social Demokratens ledarspalt. Jag har tidigare en gång varit nödsakad att säga detta till herr Engberg här i kammaren, och det är knappast med någon glädje, som jag upprepar det.

Sedan skall jag till sist be att få säga ett par ord till herr Höglund. Efter professor Lundstedts föredrag i går kväll i Folkets hus A-sal, hade jag ett kort inlägg i debatten, i vilket jag uttalade, att utan tvivel var det på det sättet, att bakom utrikesministerns deklaration i Genève stod också hela den svenska delegationen, inberäknat dess socialdemokratiska representanter. Herr Höglund ansåg sig vid mötets avslutning ha anledning säga, att jag säkerligen hade riktat oriktiga beskyllningar gentemot den socialdemokratiska delegationens ståndpunktstagande. Herr Hansson har emellertid i dag bekräftat, att min uppfattning var riktig, och jag förstår därför inte vad det finns för anledning att bestrida den framställning, som jag har givit av saken. Jag konstaterar bara, att herr Höglund för sitt vidkommande har avgivit en personlig deklaration, som jag tar fasta på, men att det socialdemokratiska partiets officiella uppfattning är den, att vi skola gå in för den politik, som genom utrikesministerns anförande av den franska högerpressen, av den reaktionära imperialistiska press, som vi där ha att göra med, har inregistrerats som tecken på en ny politisk kurs. Jag är icke alls säker på att denna press kommer att registrera den debatt, som i dag har hållits, som någon kursförändring, ty om vi se igenom vad som sagts i debatten från regeringsbänken hittills, så skola vi finna, att utrikesministern icke har blivit desavuerad. Man har tvärtom tagit hans parti och avgivit en solidaritetsförklaring, vilket innebär, att den franska pressen icke behöver ändra något i fråga om sitt inregistrerande av en ny ståndpunkt för Sveriges vidkommande.

Denna sak måste påtalas med all den kraft, som kan ske, ty här gäller det ingenting annat, trots de vackra försvarstalen om att vi syfta till en internationell ordningsmakt o. s. v., än att engagera Sverige inom den militära blockbildningen under Frankrikes ledning och för det utrikespolitiska och imperialistiska syftemål, som denna stormakt har, syftemål, som icke borde vara fördolda för någon av representanterna i denna kammare.

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Jag har anhållit om ordet närmast för att till regeringens benägna övervägande framställa förslag om ett litet praktiskt arrangemang. Jag kom att tänka på detta under debattens gång och särskilt när jag hörde hans excellens herr statsministern säga, att det var regeringens avsikt att innan riksdagen åtskildes eventuellt med riksdagen dryfta vissa frågor, som då kunde vara aktuella. Jag kom att tänka på detta arrangemang, säger jag, när jag hörde hans excellens säga detta, och jag styrktes i denna tanke, när jag hörde herr Per Albin Hansson med en viss försmädlighet vända sig emot en medlem av kammaren och uppmana honom att bättre taga reda på vad som verkligen blivit sagt i Genève. Jag skulle nämligen vilja ifrågasätta, huruvida det icke kunde vara befogat, att vi från denna mycket viktiga avrustningskonferens finge något, som så att säga motsvarade kammarens protokoll, d. v. s. att vi med kortare mellanrum finge autentiska texter på våra bord, så att vi visste precis vad som sagts från svenskt håll och det viktigaste av vad som blivit sagt från annat håll.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Nu skall man till allt annat man har att göra även klippa i tidningarna här och där för att kunna få fram vad som passerat där nere. Jag tycker, att när man ställer detta anspråk på kamrarnas ledamöter, att de skola taga ställning till dessa fundamentalt viktiga spörsmål, så vore det dock ett rimligt uttryck av hänsynsfullhet att vi finge de texter på vårt bord, som kunna vara avgörande för ståndpunktstagandet. Jag vill därför, som sagt, hemställa till regeringen att taga under övervägande, om det icke skulle låta sig göra att vårens lopp låta oss få sådana sammanfattande texter över vad som passerat där ute. Vi borde då givetvis i det första häftet få herr utrikesministerns anförande och för övrigt ett urval av de texter, som hittills kunna ha presterats.

Detta var egentligen vad jag tänkte säga, men medan jag har ordet skall jag också be att så säga några ord om den sak, som här har dryftats. Det förefaller, som om man på sina håll skulle vara rätt förvånad över att det uppstått diskussion om den svenska delegationens ställningstagande till det franska förslaget, och man har sagt, att riksdagens ledamöter ju hade tillfälle att tänka på den principiella sidan av frågan om en internationell ordningsmakt redan genom de i januari månad från regeringshåll offentliggjorda direktiven. Jag måste härtill säga, att det väl ändå är mycket förklarligt och försvarligt, om likväl först nu debatten om denna tanke kommit i gång, ty ett förslag, framlagt av stormakten Frankrike till dryftande vid denna Genèvekonferens, är väl ändå — det få väl de ärade herrarna på regeringsbänken ursäktat att man säger — en något tyngre politisk realitet än om den svenska utrikesministern bland en rad alternativer, som kunna förekomma till dryftning, antyder, att en sådan punkt möjligen kan komma upp. En dylik antydning kan ju, i synnerhet om den kommer alldeles i samband med den stora diskussionen om statsverkspropositionen, lätt undgå även en intresserad observatör, men när det franska förslaget kom med sitt massivs realitetsinnehåll, då var det ju icke så förfärligt förvånande, om debatten kom till stånd.

Vad är det då, som har gjort, att detta franska förslag väckt sådan uppmärksamhet? Jag bortser fullständigt ifrån sådana ledamöter av riksdagen, som sedan årtal fanatiskt äro bundna vid en viss makts program i avrustningsfrågan. De skola naturligtvis från början vara klara med sitt ställningstagande. Jag tänker i stället på övriga människor i detta land och på dem här i denna kammare, som icke äro på detta sätt engagerade. Vad kan vara förklaringen till, jag skulle nästan vilja säga den vedervilja, som yppat sig inför detta förslag? Ja, det är egentligen ganska enkelt att förklara. Här har man ända sedan 1919—1920 fått höra, att huvudsyftet eller åtminstone ett centralt syfte med Nationernas förbund är nedrustning, vilken skulle ske på basis av förbundsakten, särskilt med stöd av dess artikel 8. Man har icke haft en aning om att man för att få denna nedrustning skall i sista stånd behöva vidtaga ytterligare förändringar och omläggningar i Nationernas förbunds akt. Innebörden i den indignation, eller — kanske rättare sagt — förvåning, som man erfar, är alltså, att man plötsligt ställes inför detta, att Nationernas förbunds akt duger icke, utan man skall ha något annat. Löftet från 1920 är borta. Man betraktar det faktiskt på sina håll som ett löftesbrott mot vad som sades år 1920 vid antagandet av Nationernas förbunds akt. Detta är ju en mycket rimlig reaktion emot det krav, som nu kommit från franskt håll och som ju innebär, att det icke räcker med Nationernas förbunds akt, som Frankrike dock självt varit med om att skriva och påtvinga hela den övriga världen.

Jag har här till kammarens protokoll velat lämna en förklaring till denna psykologiska reaktion. Jag vill också säga, att jag för min del — jag för-

modar i likhet med många andra — vill förbehålla mig absolut fria händer i den följande diskussionen om detta utan att på minsta sätt känna mig bunden av att jag icke vid remissdebatten tog upp denna sak. Om kammarens ledamöter i gemen skulle ha följt den av herr Per Albin Hansson givna anvisningen, så undrar jag, när remissdebatten skulle ha kunnat bringas till slut.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

I anledning av förfall för undertecknad övertogs här protokollsföringen, jämlikt herr talmannens förordnande, av tjänstemannen hos kammaren kammarråtsrådet S. Norrman.

In fidem.

Per Cronvall.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Jag kan till alla delar instämma i vad herr Flyg redan har sagt. Jag vill dock därutöver till att börja med meddela herr Hansson, att innan han riktar förebräelser mot andra för att icke ha sett upp, borde han tänka efter, hur han själv gjort. I andra kammarens protokoll över remissdebatten skall han, om han tittar efter, mycket snabbt finna önskemål för den kommunistiska gruppens vidkommande uttalande på förevarande punkt, liksom också, att den kommunistiska gruppen bestämt framhöll, att regeringens behandling av denna fråga var fullkomligt oriktig. Även om en sådan deklaration icke skulle ha avgivits under remissdebatten, så vill jag för mitt vidkommande inlägga en gensaga emot, att kammarens ledamöter skulle vara bundna i sitt handlingssätt därav, att en regeringsledamot, tillhörande vilken regering som helst, till *statsrådsprotokollet* gjort något uttalande i det ena eller andra avseendet. Jag tror icke heller, att det var herr Hansson mening, att det skulle uppfattas på det sättet, men det har uppfattats så, såsom också framgår av den polemik, som redan förekommit.

Jag tror icke, att det är riktigt, att hela denna sak är utklarerad genom herr Engbergs påstående, att sedan man nu fått en förklaring om att ordalydelsen enligt den franska grundtexten var den och den i utrikesministerns eller den svenska delegationens deklaration, så skulle saken vara ur världen. Det är ingen här, såvitt jag förstår, som påstår, att regeringen och delegationen subjektivt skulle gå in för anslutning till den franska ståndpunkten. Fastmera har väl kritiserats, att det objektiva intrycket av delegationens uppträdande blev anslutning till den franska ståndpunkten. Man måste ju se saken i det sammanhang, i vilket deklarationen gjordes. Man måste väl också se till vilken makt den gjordes. Frankrike har alltsedan Versaillesfördraget ingicks förklarats, att dess uppfattning om säkerhetsproblemet i Europa är vidmakthållandet av det *nuvarande* läget i Europa och de förhållanden, som stadfästes genom kriget. Därför vill Frankrike ha en internationell armé eller vapenstyrka. Frankrike påstås vidare ligga bakom Japans anfall på Kina. Det var känt för den svenska delegationen allt detta. Det var slutligen också känt för den svenska delegationen, att mot Tardieus deklaration hade riktats en rad anmärkningar av andra delegationer. I *den* situationen stiger emellertid den svenska delegationens talesman upp och förklarar, att vi vilja »pröva detta förslag», det är mycket »intressant». Det har talats om diplomati, men innebär icke diplomati, att man också skall taga hänsyn till vilket intryck ens yttranden väcka? Praktiskt taget hela den svenska pressen, med undantag av Svenska Morgonbladet, har givit uttryck åt den uppfattningen, att den svenska delegationens uppträdande uppfattades som en *politisk* demonstration till Frankrikes förmån. Den franske delegationschefen uppfattade själv saken på det sättet, vilket framgår därav, vilket telegrammen oförsiktigt nog meddelat, att han omedelbart efter baron Ramels anförande sprang fram och tryckte hans hand. Småsaker — måhända — men de ha i varje fall väckt ett visst intryck ute i världen.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

För övrigt, om det nu var så självklart, och det är det väl, att det franska förslaget skulle prövas, varför behöver man då utsäga denna självklara sak? Det är väl självklart, att *alla* förslag skola prövas, Eders excellens och herrar av delegationen. De andra förslag, som förelågo, dem förklarade dock icke den svenska delegationen sig beredd att pröva.

(Hans excellens herr utrikesministern invände här, att så hade varit fallet.)

Telegrammen ha i varje fall icke meddelat något om, Eders excellens, att den svenska delegationen genom sin förste delegerade förklarat sig beredd att pröva *Sovjetregeringens* avrustningsförslag. Det kan sägas, att det formellt icke förelåg, alldenstund Litvinov hade ordet först efter den svenska delegationen, men *Sovjetregeringens* förslag förelåg redan i förberedande avrustningskommissionen, och ingenting hade inträffat, som motiverade tron, att det skulle återtagas. Situationen var således den, att av alla de förslag, som ha framkommit, förklarar den svenska delegationen sig beredd att pröva endast det *franska* förslaget. Jag undrar, om man gör sig skyldig till någon oegentlighet, om man säger, att det är naturligt, att ett dylikt uppträdande väcker intryck av politisk demonstration till fördel för den franska ståndpunkten.

För övrigt skulle det vara rätt intressant — jag är på den punkten redan förekommen av herr Forssell — att få reda på vad som verkligen försiggår i Genève. Dagens tidningar meddela, att huvudutskottet nyss har börjat sin behandling av de föreliggande förslagen och till och med hunnit avverka ett av dessa, nämligen *Sovjetregeringens avrustningsförslag*, det enda *avrustnings*-förslag, som förelåg. Skulle det exempelvis vara möjligt att få reda på vilka direktiv den svenska delegationen gav den representant, som delegationen har i detta huvudutskott, under det att herrarna äro hemma. Veterligen är det herr Löfgren, som är delegationens vice ordförande. Det är väl då han, som sitter där. Hur har han ställt sig vid omröstningen i huvudutskottet till det ryska förslaget? Vid sidan om delegationens ordförandes ståndpunktstagande, objektivt sett *för* det franska förslaget, är den tendens som kommit till uttryck i den svenska regeringens och den svenska delegationens uppträdande i hithörande frågor, ingenting annat än detsamma som ståndpunktstagande mot avrustningen.

Vad innebär: »först säkerhet, sedan avrustning»? Såvitt jag förstår, innebär det, att man skjuter tanken på avrustningen i *bakgrunden*. Vad innebär en internationell ordningsmakt under nuvarande förhållanden? Det innebär ingenting annat än upprätthållandet av *Frankrikes* militära hegemoni i Europa. Det innebär en ordningsmakt *mot* arbetarklassen för det kapitalistiska systemet, en ordningsmakt *mot* de koloniala folkens frigörelsesträvanden och för den imperialistiska politikens fortsättande. Under sådana förhållanden, herr talman, vill jag yttermera till protokollet anteckna för vårt vidkommande, att vi icke kunna vara med om någon sådan internationell ordningsmakt. Det skulle vara att i den internationella imperialismens händer lägga en vapenmakt mot dem, som kämpa för sin frigörelse, d. v. s. en vapenmakt för kapitalismen och för imperialismen.

Herr Lindberg: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att närmare motivera skakningarna på mitt lilla huvud under herr Hanssons anförande utan nöjer mig med att säga, att jag icke delar den uppfattning, som han utvecklade i den föreliggande frågan. Då jag tagit till orda har det varit för att ställa en fråga till hans excellens herr statsministern. Jag vill då först erinra om att vid nedrustningskonferensen har herr utrikesministern förklarat, att svenska regeringen erkänner helt nödvändigheten av att ställa till varje internationell rättsorganisations förfogande vissa tvångsmedel och att Sverige avser ingalunda att undandraga sig sina förpliktelser i detta hänse-

ende. Som bekant pågår i vårt land för närvarande en försvarsutredning, och enligt direktiven för denna utredning skola därvid prövas de skäl, som åberopas dels för starka militära rustningar, dels för en nedrustning i anslutning till internationella överenskommelser, dels slutligen för en isolerad svensk militär avrustning. Ett av de skäl, som i det offentliga meningsutbytet i försvarsfrågan anförts mot den s. k. isolerade svenska avrustningen, har varit, att en sådan avrustning står i strid med Sveriges åtaganden i dess egenskap av medlem av Nationernas förbund. Man har sagt, att medlemskapet av Nationernas förbund lägger hinder i vägen för en avveckling av vår militärorganisation. Denna uppfattning har även den s. k. Åkermanska försvarsutredningen givit uttryck åt. Emellertid har både den danska och den norska regeringen intagit den ståndpunkten, att förbundspaktens bestämmelser icke lägga rättsliga hinder i vägen för en nationell avrustning. Det finns också en del folkrättsexpenter, som givit uttryck åt samma mening, exempelvis professor Hans Wehberg i Genève.

Det intresserar mig nu att veta — saken har, utan att jag behöver närmare motivera det, en mycket stor betydelse — om den svenska regeringen anser, att deklarationen i Genève innebär ett faktiskt åtagande, som omöjliggör för Sverige att, om en sådan åtgärd ur andra synpunkter är ändamålsenlig, företa en fullständig militär avrustning.

För att icke behöva begära ordet ytterligare ber jag att få tillägga, att skulle herr statsministern besvara denna fråga jakande, då anser jag ha anledning beklaga, att regeringen föregripit en av densamma igångsatt utredning och bundit landet vid en ståndpunkt, som, därom är jag övertygad, ogillas av många hundra tusen medborgare i detta land. Men regeringen har då också tillkännagivit, att uppförandet i direktiven för försvarsutredningen av en undersökning av den nationella avrustningen endast var en gest utan allvarlig innebörd.

Herr Lundstedt: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av ett yttrande av herr Engberg. Detta torde ha berott på, att den ärade talaren missförstått mig. Jag lutar ju mycket starkt åt den uppfattningen, att en internationell ordningsmakt förutsätter avrustning. På tal om nedrustningen och, efter införandet av en sådan, om perspektivet av ett kvasiparlament uttalade jag ordagrant följande: »om fattandet av bindande beslut, d. v. s. om lagstiftning, kunde visserligen icke i det första skedet vara fråga, icke förrän man nått fram till 'fullständig' avrustning och *därpå* följande inrättandet av en internationell ordningsmakt.» Jag kan icke finna annat, än att vi i det avseendet åtminstone till formen ha samma åskådning. Jag begagnar emellertid tillfället att påpeka, att vad som enligt min mening ger avrustningen denna dess betydelse, det är framför allt detta, att avrustningen är ett mycket starkt indicium på undanröjandet av suveränitetstron och därmed på dödandet av den imperialistiska andan. Har icke detta skett, d. v. s. kvarlever suveränitetsföreställningen, kvarlever den imperialistiska andan, då kan en koalition av stater, trots »fullständig» avrustning, befaras i en handvändning kunna stampa fram de nödiga förstörelseverktygen och jämväl, vill jag tillägga, få själva den s. k. ordningsmakten att remna i fogarna. Mitt sätt att se på denna sak innefattar sålunda också, att det vore *tänkbart*, att en internationell ordningsmakt kunde bestå utan fullständig avrustning. Allt hänger enligt min mening på undanröjandet av den imperialistiska andan och av dess förutsättning, rättschimären.

När jag nu har ordet, herr talman, kan jag icke tillbakahålla min förvåning över att herr Hansson i det sammanhang, som han framställde, kunde helt och hållet gå förbi, vad jag sökt framlägga angående sanktionernas och lik-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

nande s. k. förpliktelsers oduglighet, ävensom vad jag anført angående tanklösheten i att under nuvarande förhållanden likställa avtal mellan stater med vanliga rättsliga avtal. Ty det är dock detta som faktiskt sker i hithörande resonemang. Ligger det ändå icke något i vad jag sökte hävda, nämligen att staternas suveräna rättigheter att leva, kunna spränga sanktionerna och andra åtagna förpliktelser och därmed den sista villan bli värre än den första? Ligger det icke något i vad jag utvecklade om det omoraliska under vissa omständigheter att hålla fast vid ett avtal om sanktioner och liknande förpliktelser, vilkas fullgörande skulle innebära, att man kastade ut sitt eget land i det rena äventyret?

Man kan visserligen säga, att mina synpunkter mycket ofta offentligen ha blivit motsagda. Men jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på, att de dock aldrig blivit vederlagda. Därest min kritik nu icke går att vederlägga, därest mina argument i det väsentliga äro sakligt hållbara, då tillåter jag mig säga, utan adress till någon särskild person, att de svenska statsmän och politiker, som visa dessa synpunkter utan vidare från sig, de ådraga sig därmed ett drygt ansvar för kommande generationer både i vårt land och i utlandet. Ty det innebär, att personer, som genom sin ställning haft makt att framtinga dessa synpunkter till diskussion mellan de olika folkens representanter, i stället framhärda i en politik, som genom sin motsägelsefullhet *måste* bliva fördärvbringande. Ty samtidigt som denna politik tror sig vara fredsfrämjande, samtidigt, säger jag, vilar den i all hemlighet på idéer, ur vilka den imperialistiska andan i historisk tid städse hämtat sin näring och utan vilkas dödande den imperialistiska andan aldrig skall kunna utrotas.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Vad som förekommit under debatten har föranlett mig att, innan den avslutas, göra några anmärkningar.

Herr Flyg, interpellanten, började med att säga, att om diskussionen i den fråga, som nu föreligger, nämligen frågan om direktiv för deklARATIONER nere vid nedrustningskonferensen i Genève, fått föras på ett tidigare stadium, skulle vi nu icke stått i den ömtåliga och penibla situation, vari vi för närvarande befinna oss. Jag frågar var och en av de närvarande, som åhört denna diskussion och ställt upp för sig frågan, hur den svenska delegationen skulle förhållit sig och vad den förste svenske delegatens anförande nere i Genève eventuellt skulle ha innehållit, därest den nu förda diskussionen hållits tidigare — jag frågar, i vilket avseende denna diskussion skulle kunnat påverka den delegationens uppfattning och framställning i här berörda avseenden? Såvitt jag kan se, skulle det icke kunnat ske i något avseende. Det skulle ha skett så mycket mindre, som det förslag, mot vilket man nu här alldeles särskilt riktat sig, nämligen det franska förslaget, vid det tillfället dessutom hade varit fullkomligt okänt. Men jag skall icke längre diskutera därom.

Herr Flyg påstod vidare, att utrikesministerns anförande innebar en förklaring, att vi »voro med på det franska förslaget». Jag skrev ned orden omedelbart: att vi äro med på det franska förslaget. Om jag, när jag hör herr Flyg undervisa oss om, hur man skulle uppträda där nere, utgår ifrån, att herr Flyg skulle använt samma uppträdande och samma förfaringssätt där som här, och gör mig den frågan, huruvida han därmed skulle medverkat till att påskynda nedrustningen, då kommer jag till det egendomliga resultatet, att han skulle väl där som här diktat in i de gjorda uttalanden från personer, vars ståndpunkt han icke gillar, ett annat innehåll, än de verkligen avsett. Det hade varit den första prestationen från herr Flygs sida. Detta skedde faktiskt i hans första uttalande rörande utrikesministerns anförande där nere. Men han skulle dess-

utom, när det gällde att yttra sig om de framställda förslagen, ha »avslöjat» dessa förslags innehåll och uppvisat, att de voro uttryck, icke för en strävan till nedrustning, utan för militär reaktion. Jag förutsätter, att han skulle fortsatt och fränkät förslagsställare från övriga länder, vars ståndpunkter han icke gillar, varje ärligt motiv att medverka till en nedrustning och påbürda dem, att, vad de göra är på sin höjd, att de dölja sina egna verkliga meningar. Man framställer, skulle herr Flyg ha utropat, något annat, än det man verkligen vill. Skulle ett sådant uppträdande, som interpellanten rekommenderar, särskilt om flera följt detsamma, skapat ökade möjligheter att där nere få fram enighet och samling omkring en allmän nedrustning? Jag tror det icke.

Herr Flyg yttrade vidare, att han icke kunde förstå, hur utrikesministern, innan han avgav en deklaration om att Sverige var villigt, dels att pröva föreliggande förslag och dels att, i den mån överenskommelse träffas om internationella förpliktelser, även vidkännas dessa förpliktelser, kunde underlåta att tänka på ett förslag till isolerad avrustning, som medlemmar av den svenska försvarskommissionen eventuellt senare skulle komma att framlägga. Menar herr Flyg verkligen detta? Menar han, att vår delegation skulle ha förklarat, att den var urståndsatt att deltaga i prövningen av frågan om nedrustning, därför att vi i Sverige ha en försvarskommission i vilken bl. a. ingå medlemmar, som äro villiga att förörda en isolerad avrustning? Om staterna i allmänhet skulle med hänsyn till pågående bearbetningar av försvarsorganisationen inom olika länder förfarit på dylikt sätt och stannat på en dylik, negativ ståndpunkt, vad skulle det fört till för slags resultat? När man här i riksdagen framträder och förklarar sig vara verkliga och ärliga förespråkare för att något skall komma till stånd i Genève och samtidigt anvisar ett förfaringssätt, ett uppträdande och ett resonemang, som skulle omöjliggjort för den svenska delegationen att på allvar deltaga i konferensens arbete, måste jag säga, att icke kan det innebära några verkligt godtagbara anvisningar från riksdagsmännens sida om hur den svenska delegationen där nere skulle uppträda. Med det kanske jag kan vara färdig med herr Flyg och hans inlägg till förmån för det pågående nedrustningsarbetet i Genève.

Vad herr Lundstedt beträffar, vill jag säga, att jag har nu och tidigare vid flera tillfällen i den mån det varit mig möjligt sökt sätta mig in i hans tankegång och eventuellt tillgodogöra mig de uppfattningar som han utvecklat. Men när han här i detta läge och i förevarande sammanhang, om jag icke missuppfattade honom — jag vill vänta med mitt slutliga omdöme, tills jag får se det tryckta protokollet — vill göra gällande, att traktater och överenskommelser egentligen vore värdelösa för skapandet av ett bättre tillstånd, därför att förhållandenas makt sprängde varje dylik överenskommelse, att de därför egentligen endast vore hinder i vägen för skapandet av ett bättre tillstånd i olika avseenden, och att folkrättsliga idéer rörande förhållandena länderna mellan, realiserade och omfattade i levande livet, vore mindre ägnade att befrämja utvecklingen i fredlig riktning utan snarare tvärtom, därför att de vore grundfalska och oriktiga, så måste jag säga, att jag icke kan följa med. Jag kan omöjligt förstå resonemanget vare sig om värdelösheten av traktater och överenskommelser eller att vår tids folkrättsidéer skulle bilda misslyckade utgångspunkter och att de, så länge de uppehållas och omfattas av flertalet, endast skapa kaos och förvirring i stället för förbättrade förhållanden i världen. Jag vet väl, att traktater kunna brytas och att internationella utfästelser icke alltid infrias. Men jag tror icke, att förklaringar, att de äro fullkomligt värdelösa, därför att man icke alltid kan sätta lit och tro till dem, kan skänka oss större förhoppningar och visa på vägar till ett bättre tillstånd.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Jag var verkligen nyfiken på att få bevittna herr Engbergs uppträdande här i dag. Ty när jag läste de artiklar, som förekommo i Socialdemokraten dagarna efter det den svenske delegaten i Genève hållit sitt anförande, måste jag fråga mig själv: Står icke den principiella ståndpunkt, som Socialdemokraten nu utvecklat, i strid såväl med det socialdemokratiska programmet på denna punkt som också med de upprepade förklaringar, som jämväl socialdemokratiska representanter för svenska regeringar vid skilda tillfällen nere i Genève avgivit rörande det svenska folkets och olika skiftande svenska regeringars ståndpunkt till frågan om sanktionerna? Jag måste, såvitt jag förstår, besvara frågan, huruvida Socialdemokratens ståndpunkt var oförenlig med dessa uttalanden, med ett klart ja. Om herr Engberg bestrider detta skall jag bevisa min uppgift med uttalanden, gjorda av herrar Undén och Sandler m. fl. vid olika tillfällen i Genève, liksom också med uttalanden, som förekommit från olika svenska regeringars sida.

Emellertid, då herr Engberg i dag började tala, tog han sin tillflykt till den franska texten. Jag förstår, att när han kommit underfund med att bakom uttalandena i Genève stod en fullkomligt enig delegation, som hade granskat utrikesministerns anförande både beträffande den franska och den svenska texten, han skulle få svårt att här i dag upprätthålla samma ståndpunkt, som han förut hävdad i tidningen. Men jag måste säga, att hans lilla trick att söka en förklaring i franska texten måste anses ganska misslyckat. Ty herr Engberg, jag förstår väl skiftningen mellan orden »ordningsmakt» och »vapenmakt». Men vapenmakt i Nationernas förbunds hand, vapenmakt, som dirigeras av denna institution, blir icke och kan icke vara annat än en ordningsmakt. Den går icke ut att försvara ett visst land, på sätt som en nationell styrka har till uppgift. Den går icke ut att erövra något från en stat till förmån för en annan stat. Den har endast till uppgift att vara en ordningsmakt och att värna freden. Därför blir herr Engbergs försök att påstå, att användningen av ordet »vapenmakt» i stället för ordet »ordningsmakt» skulle åt utrikesministerns uttalande ge en helt annan karaktär, misslyckat. Ty för var och en, som tänkt efter, jag säger det än en gång, vad en vapenmakt betyder i Nationernas förbunds hand, får detta ord fullkomligt samma innebörd som ordet ordningsmakt.

Herr Engberg kunde nu icke längre upprätthålla sitt beklagande av att icke direktiven för Genève-delegationen varit kända av riksdagen på sådan tid, att en diskussion därom kunde ha förts, därest några intresserade för saken funnits, redan i remissdebatten. Men han kastade om och beklagade, att riksdagen icke redan i följande tillfälle att diskutera det utkast till nedrustningskonvention, som kom regeringen till handa redan under föregående år. Jag måste säga, att jag tror, att en diskussion i riksdagen om detta konventionsutkast med dess oerhört många olika bestämmelser, med reservationer nästan på varje punkt, med inbördes tävlande, olika förfaringsätt, detta konventionsutkast, som vimlar av olika anvisningar och anordningar på nästan varje punkt, partiellt eller principiellt, jag tror, säger jag, att en diskussion, efter en kortfattad redogörelse för vad detta konventionsutkast innebure, skulle varit oerhört litet givande. Jag försökte preparera mig i dessa ämnen en smula, när jag skulle deltaga i det förberedande arbetet för delegationen. Men när det gällde att bedöma, vad vi skulle fylla i konventionsutkastets många öppna kolumner, får jag säga, att trots att jag nedlade flera dagars arbete på saken, hade jag ganska svårt att överblicka, vad den ena och den andra och den tredje positionen kunde i olika avseenden innebära. Jag tror det är riktigare, att en diskussion i riksdagen sker, sedan ämnet i detalj bearbetats, sedan olika förslag

framlagts och man verkligen fått för sig utklarade ståndpunkter eller förslag, vilkas verkliga innebörd det först då är möjligt för en stor församling att, efter en redogörelse eller en läsning av ett betänkande, komma till insikt om. Då kan en diskussion vara till verkligt värdefull ledning och upplysning för alla parter och ge betydligt mera än vad en diskussion om det i föl expedierade konventionsutkastet skulle kunna giva.

Jag ber att i detta sammanhang — närmast därför att herr Engberg använde ett uttryckssätt, som lydde, att utrikesnämnden räcker icke till för den och den diskussionen — också få uttala, att jag tror, att man på senare tid många gånger varit benägen att underkänna både utrikesnämndens ställning och betydelsen av en belysning av ärendena i denna nämnd. Den har den fördelen, att där kan var och en i ömtåliga frågor tala fritt, alla kunna säga ut sin mening och ärendena kunna ur olika synpunkter fullständigt ventileras. När dessutom de olika partierna få sätta in sina på dessa områden mest skickade och framstående män i nämnden och alltså skilda meningar äro representerade där, har garanti vunnits för, att partiernas ledningar äro fullt förtrodda med vad som sker. Och om det är något på färde att ske, som dessa verkligen önska få upp i den allmänna debatten hava de olika tillfällen att föranstalta, ja framtinga den offentliga behandling av ärendena, som de i dylikt fall skulle finna nödvändig. Jag tror, att ökad auktoritet och ett ökat förtroende för utrikesnämnden och dess handläggning av ärendena är motiverat, i stället för ropen att man i stor utsträckning bör ersätta dess prövning med diskussioner i riksdagen. Vilket icke utesluter, att om det är fråga om stora, klart utformade och principiella ståndpunktstagan den, d. v. s., om valet mellan olika linjer, och detta i ett sådant skede, att ett avgörande skall ske, dessa fall böra föreläggas riksdagen, så att det blir tillfälle för samtliga folkrepresentanter att taga del av dessa ärenden och därom säga sin mening.

Herr Engberg var inne på ett område, som tyvärr, säger jag, diskuterats i den svenska pressen i dessa dagar, nämligen frågan, huruvida Sverige skulle inleda eller deltaga i någon aktion beträffande Japan eller Nationernas förbunds ställning till Japan; och han sade, att om Sverige här gör en aktion, så skall Sverige icke stanna på halva vägen utan det skall vara berett att taga konsekvenserna av en dylik åtgärd. Om Sverige skulle göra någon insats i detta fall, skulle den väl innebära, att man vill medverka till kraftiga, klara och bestämda uttalanden från Nationernas förbunds sida, alltså, öppet formulerade krav på de krigande länderna och krav på ökad respekt åt Nationernas förbund och de utfästelser till detta, som man i det avseendet jämväl från nu åsyftade parter deltagit i. Om dessa önskemål skulle resas från svenska folkets och den svenska delegationens sida, vad är det då, man menar skulle innebära förpliktelser för Sverige till ett fullföljande? På vilka konsekvenser tänker man, om man icke skulle lyckas på den nyss antydda vägen komma så långt, som man skulle önska?

I sin kritik mot tanken på ökning och utvidgning av sanktionsförfarandet i olika riktningar eller speciellt tillämpning av det militära sanktionsförfarandet, utvecklade herr Engberg, hurusom, innan alla enskilda staters — naturligtvis större eller mindre — men i regel rätt starka militärmakter blivit nedlagda, skulle inrättandet — såvitt jag förstod honom rätt — av en internationell ordningsmakt vara olämpligt och betydelselöst. För honom var den naturliga tanken, att den internationella ordningsmakten skulle komma först sedan samtliga stater, som disponerade så stora militära styrkor, att de äro jämnstarka med eller klart övermäktiga en internationell fredsstyrka, hade självvilligt nedlagt sina vapen. Men var och när ser herr Engberg möjligheter att på den vägen komma till resultat? Icke nedlägga de övriga länderna sina krigsstyrkor därför, att exempelvis Sverige, Norge och Danmark och eventuellt andra stater, vilkas militärstyrka är inriktad på att värna dem själva och för övrigt medverka i

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

fredsbefrämjande riktning, gjort detta. Icke hava därför de verkligt betydelsefulla militära vapenmakterna blivit försvagade, än mindre hävda. Och inga aldrig så långa fredsdeklarationer här i landet kunna åstadkomma något nämnvärt i den riktningen. Skola vi vänta på, att varje begränsning i den militära utvecklingen, att varje minskning i militära maktmedel genom internationella överenskommelser skall inträda först sedan varje stat, som äger en med en eventuell internationell styrka jämbördig eller överlägsen härsmakt, frivilligt nedlagt det vapnet, får den nu levande generationen i varje fall taga avsked från varje tanke på att få se en sådan utveckling äga rum. Men däremot torde möjligheterna att åstadkomma en sådan ligga närmare på den väg, som den svenska delegationen nere i Genève sökt främja.

Herr Kilbom gjorde sig skyldig, ehuru med en något mjukare formulering, till ungefär samma förvanskning av den svenska utrikesministerns uttalande som herr Flyg. Den förre sade, att det utgjorde en proklamation i anslutning till det franska förslaget. Vi hava ju texten till talet för oss. Varför skall man gång på gång behöva resonera rörande innehållet i och bemöta omdömen och uttalanden om en föreliggande text, uttalanden och omdömen, som uppenbarligen icke äro riktiga och befogade? Icke stärker någon sin ställning genom att gång på gång upprepa oriktiga och ur olika synpunkter oförsvarbara referat.

Herr Kilbom ansåg som ett bevis för sin argumentation, att den franska delegationens chef tackat chefen för den svenska. Tänk, om detta tack, herr Kilbom, exempelvis innebar något sådant som: Ni talade bra, men vi äro av olika meningar nästan på alla punkter. — Vilket värde får då den bevisföring, som ligger i att den franske delegaten tackade den svenske? Det finnes också i det internationella umgänget människor, som mycket väl kunna visa artighetsbetygelser mot personer, som stå på diametralt olika ståndpunkt. Men är det sådant, som skall anföras som bevis på, att den svenska delegationens uttalande innebar en anslutning till det franska förslaget?

Herr Kilbom slutade med att säga, att han och hans anhängare icke kunna vara med om en internationell ordningsmakt. Det kan vara ganska onödigt för herr Kilbom att betyga det. Vi kunna gott vara ense om, att han och hans meningsfränder synas vara anhängare av både inre och yttre ordning i dess olika skepnader. Men vi, som stå på en helt annan ståndpunkt, kunna givetvis icke av dessa upprepade bekännelser komma till annan slutsats rörande vad som är våra förpliktelser än vi tidigare haft.

Herr Lindberg slutade med en fråga, som, såvitt jag förstår honom, innebar, att han önskade svar på, huruvida Sverige ansåge, att den isolerade avrustningen skulle möta ett absolut hinder i de förpliktelser, som vi redan äga till Nationernas förbund. Ja, han tillade, att om så vore fallet, då vore det en gest, ja, något ovärdigt, som skedde, när ett par ledamöter i försvarskommissionen sattes i den ställningen, att det bereddes dem möjlighet att framlägga ett svenskt avrustningsförslag. Som svar härpå vill jag säga att såvitt jag förstår, Sveriges nuvarande ståndpunkt till frågan om sanktionerna inneburi, att de *ekonomiska* sanktionerna äga vi förpliktelse att fullgöra, men i fråga om de *militära* sanktionerna hava vi full frihet att pröva, huruvida och i vilken mån och utsträckning sådana kunna ifrågakomma under svensk medverkan. Då den ståndpunkten fortfarande är vår — jag förutsätter att så är fallet — så finnes det ingen mötsägelse, herr Lindberg, i fråga om den ställning, som den svenska regeringen intagit med hänsyn till försvarskommissionens sammansättning.

Herr Flyg: Herr talman! Jag vet icke vad det gagnar i debattens sena timme att börja diskutera, huruvida, om denna diskussion förts tidigare, riksdagen skulle hava intagit en annan ståndpunkt än i dag. Det är, ers excellens herr statsminister, en fråga, som varken jag eller statsministern kan uttala sig

om. Jag medger, att till förmån för denna statsministerns uppfattning talar den debatt, som i dag förts i kammaren. Men även om så skulle vara fallet, vidhåller jag ändå, att det varit riktigt, att i förväg taga en diskussion med kammaren dels för frågans ordentliga behandling och dels därför, att i så fall hade riksdagen som sådan och dess ledamöter också varit utåt ansvariga för de ståndpunktstaganden, som man sedan intagit i Genève. Nu kunna kammarens ledamöter genom att det här är en interpellationsdebatt undvika ta ståndpunkt. Men på folkmötena, när frågan kanske ligger i ett allvarligare läge, där kommer man och säger: Riksdagen har intet ansvar, ty riksdagen har icke fått tillfälle att taga ställning. Herr Hansson har gjort en deklaration för sitt vidkommande. Men jag känner herrarna ganska bra och vet, hur man talar på folkmötena från det håll, det här är fråga om, och att man där i regel talar ett annat språk än i kammaren.

Sedan anser jag, att man icke har någon större behållning av att diskutera, hur undertecknad skulle hava uppträtt, om jag varit med i den svenska delegationen i Genève. Men jag må säga till hans excellens herr statsministern, att om han anser, att den svenska delegationen har gagnat avrustningen genom sin speciella deklaration till förmån för eller i anslutning till det franska förslaget, då måste de övriga delegationerna där nere från andra länder icke hava gagnat avrustningen. Ty, märk väl, de hava icke lämnat någon speciell deklaration vare sig för internationell ordningsmakt eller i anslutning till det franska förslaget. Tvärtom har man från andra delegationers sida mycket markant på förhand vänt sig mot detta förslag och sökt sätta fingret på det, som verkligen döljes bakom detsamma. Jag har ansett, att det varit en plikt för den svenska delegationen att handla på samma sätt, och jag tror, att om denna deklaration icke avgivits, skulle det blivit den ståndpunkt, som riksdagen kommit till, om här förelegat det franska förslaget och vi skulle hava haft att fatta ståndpunkt här, hur delegationen skulle taga ställning till detta förslag i Genève. Trots vad här sagts, har jag den bestämda uppfattningen, ers excellens herr statsminister, att mycket av det som förekommit i debatten har sagts för att försvara en sak, som man innerst inne anser ohållbar och sjuk.

Vad beträffar mitt påpekande av att man borde hava tagit hänsyn till, att här ligger den svenska försvarsfrågan i stöpsleven, vidhåller jag min uppfattning. Ty går man till Genève och säger: Vi hava direktiv att taga ståndpunkt och ställa till förfogande för en internationell ordningsmakt, en fransk armé eller Nationernas förbunds armé, vissa trupper — har man i förväg gått emot detta beslut av en eller annan art, som man kommer till i denna utredningskommission. Jag måste på grund av det sätt, på vilket statsministern polemiserade, säga, att jag är icke så osäker om att det kanske förhåller sig så, att jag i dag i mycket stor utsträckning varit talesman för många folkfrisinnade väljare mot deras egen regering. Det är kanske en något underlig situation man kommer till ibland. Det gör icke min position sämre. Men jag tycker, att man borde känna det ganska egendomligt på regeringsbänken.

Sedan vill jag beträffande statsministerns uttalande om utrikesnämnden och dess förhållande till denna sak säga något. Hörde herrarna — de få, som äro kvar och anse denna fråga av vikt att diskutera — hörde ni, att i utrikesnämnden kunde man »tala fritt»? Jag har inbillat mig, att man kunde tala fritt i riksdagen, och om frågan var delikat, kunde man tala inför lyckta dörrar, vilket jag anser, att man icke bör göra i sådana här spörsmål. Ty vad som säges sipprar ändå ut på hemliga vägar. De olika länderna hava hemliga anslag; det sipprar ut. I utrikesnämnden kan man tala fritt. Där sitta partiernas ledare. Men de äro bundna av tystnadsplikt och kunna icke informera sina partigrupper om vad som förekommer i detta underbara demokratiska organ, som vid viktiga frågor behandling höjes upp ovan riksdagen. (Herr Hansson

Svar &
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

gör ett inpass.) Nu framträder herr Ekmans försvarsminister herr Hansson och säger, att det är misstag. Jag polemiserar mot statsministern själv och icke mot herr Hansson. I detta fall kan herr Hansson, tycker jag, överlåta repliken till regeringsbänken.

Sedan skall jag beträffande herr Ekmans replik till min partikamrat herr Kilbom, då han ställer det tänkbara alternativet, att den franske talesmannen och representanten, i detta fall Tardieu, tackade den svenske representanten av artighet men samtidigt förklarade, att vi i de väsentliga och flesta punkterna äro av olika meningar, säga: Herr utrikesminister Ramel! Det vore ytterst intressant — jag skall icke komma upp någon mera gång — att i debattens sena timme få besked, om den franske representanten svarade i de ordalagen. Det vore mycket intressant. Då förstår jag icke, hur den franska regeringspressen med så översvallande förtjusning tog upp det svenska förslaget, som icke har med det franska att göra, efter vad vi hört.

Herr Ekman sade, att vårt ståndpunktstagande framtingats av att vi äro anhängare av såväl inre som yttre ordning. Herr Ekman, både ordning och ordning äro högst relativa begrepp. Men om herr Ekman med ordning menar vad som ligger i det franska förslaget vid nedrustningskonferensen, är jag motståndare till »ordning». Ty det är ett försök att bygga upp en militär ordningsmakt kring en utplundrad del av Europa med miljoner lidande människor, där det vore »det fria demokratiska Sveriges» plikt att gå i bräschen och säga ett protesterande ord i stället för att skynda som den förste med blomsterbuketten fram och säga, att det är ett mycket vackert och intressant förslag, ett förslag av det allra största intresse. Jag säger det än en gång: det är ett förslag i rakt motsatt riktning, ett förslag, som i realiteten icke haft något på nedrustningskonferensen att skaffa.

Till sist vill jag säga något till herr Forssell. Han var uppe och talade mot oss som representanter i en viss främmande makts intresse, som man icke behövde taga nämnvärd hänsyn till. Jag har icke större anledning att polemisera mot herr Forssell, men jag säger, att man bör icke kasta sten, när man sitter i glashus. Jag skall icke kasta sten, men jag skulle kunna göra det.

Herr Lundstedt: Herr talman! Man måste bliva mycket impopulär av att vid denna sena timme och vid ett sådant tillfälle som detta begära ordet för tredje gången. Jag skulle icke heller ha varit så förmäten, om mig icke nu för första gången vederfarits den utomordentliga äran, att hans excellens herr statsministern behagat intressera sig för mina synpunkter. Jag kan icke vara oartig nog att bagatellisera detta intresse genom att underlåta att ingå i ett kort svaromål. Lika tacksam som jag är för hans excellens' intresse, lika besviken känner jag mig emellertid över att det tyvärr krönts med sådan ringa framgång. Men detta kanske, så som han antydde, beror på att han missuppfattat mina ordalag. Kanske han vid ett närmare studium av protokollet självmant skall komma till en riktigare uppfattning av min ståndpunkt. Det är därför endast för säkerhets skull, som jag begärt ordet. Jag har naturligtvis aldrig sagt eller ens antytt skymten av, att traktater och avtal mellan stater skulle vara värdelösa. Utan jag har i sådant avseende riktat mig omedelbart mot hans excellens herr utrikesministerns deklaration i Genève, att det föreläge »mycket betydelsefulla säkerhetsgarantier i form av pakter och avtal». Vad jag i detta sammanhang går mot är att överhuvud tala om någon säkerhet genom traktater av visst slag, att överhuvud taget tro på den rättsligt förbindande effekten av avtal mellan stater. Vad jag gör gällande är önskvärdheten av, att man på detta område måtte använda avtal, som äro fullkomligt befriade från alla *rättstankar*. Avtalet såsom sådant är ju formen för det umgänge mellan folken, som är absolut nödvändigt, om icke en allmän

tillbakagång i kulturen skall inträda. Jag har försökt visa — nu skall jag icke taga upp tiden genom att närmare gå in därpå utan endast nämna, att det finns andra protokoll eller annat riksdagstryck, härledande sig från mig, som nöjaktigt utreder saken, hoppas jag — jag har sökt visa, att verkligen situationen skulle bliva en helt annan, om folkförbundet kastade bort allt detta tveydiga och tveeggade rättfärdighetsprat, innefattande det ädla så att säga å ena sidan och det ödeläggande rättstvånget å den andra.

Emellertid framhöll hans excellens särskilt, att det vore olämpligt att i *detta sammanhang* införa de av mig förfäktade synpunkterna. Men, om det förhåller sig så, som jag säger, nämligen att man har begått ett det mest eklantanta misstag i fråga om avtalets, det internationella avtalets, karaktär, att man förbisett, att överhuvud den bindande kraft, som följer av avtal i allmänhet — mellan individerna och mellan s. k. juridiska personer inom ett land — uteslutande beror därpå, att avtalet så att säga drages in i rättsmaskineriet, vartill all motsvarighet saknas vid hithörande traktater mellan stater, om det verkligen förhåller sig på detta sätt, då måste ju mina synpunkter just i förvarande sammanhang ha en stor *reell* betydelse. Tror verkligen icke Ers excellens under dessa omständigheter, att det kunde vara av vikt, att sådana synpunkter komme med i den hithörande diskussionen? Menar Ers excellens, att den aktion för fredliga förhållanden och överhuvud det arbete, som man vill bedriva i Genève, icke skulle nämnvärt influeras av kunskapen om det lika farliga som ologiska i att uppehålla föreställningarna om vissa traktaters rätts- och pliktstiftande karaktär? Genève-politiken laborerar ju ständigt med »folk-rätten». Har det då ingen betydelse, om dessa politiker upplysas om, att denna folkrätt icke är något annat än ett kompositum av bisarra idéer?

Emellertid anses nu i allmänhet reda i tankarna vara något eftersträfvansvärt, framför allt i det offentliga arbetet. Men, Ers excellens, när det rör hela världens största frågor, då anses sammanhanget icke lämpligt för att visa upp, hur vidskepligheterna frodas och bli bestämmande för handlingssätten. När det rör sådana frågor, när det gäller, huruvida folken skola fortsätta eller icke att förgöra sig själva och varandra, när det gäller den vita rasens bestånd eller undergång i Europa — då tolereras ingenting annat än en tanke-röra, som bemänger sant med falskt, som undanskymmer realiteterna med alla rättslögnerna. Dessa synas faktiskt vara outhärliga. Utan dessa rättslögnerna skulle det emellertid ha varit omöjligt att i Genève hävda utsugningspolitik mot Tyskland och frammana det rådande extraordinära världseländet; utan dessa rättslögnerna skulle vid nedrustningskonferensen ett sådant förslag som det franska ha varit omöjligt och endast hava betraktats som ett galghumoristiskt hångrin mot allt vad fredsträvanden heter.

Dixi, herr talman.

Herr Engberg: Herr talman! Endast en kort replik till herr statsministern.

Han sade, att jag försökte ett trick, när jag tog fasta på grundtexten. Det är väl icke något trick, när jag tar fasta på vad utrikesministern verkligen sagt. Jag tog fasta på, att han rörde sig med den terminologi, som är den vedertagna i den franska pressen kring det franska förslaget, den terminologi, som Tardieu själv använde i sitt tal. Jag fäster i förbigående uppmärksamheten på — något som herr utrikesministern bäst bör veta själv, om han läst det franska förslaget — att i dess tredje kapitel förekommer en särskild beteckning för en internationell polismakt, som uttryckligen skiljes från den internationella vapenmakt, som skall utgöra en första uppsättning av exekutiva stridskrafter. Här vill jag också besvara herr statsministerns fråga, vilken skillnad jag för min del inlägger i uttrycken. Jag ser i den internationella vapenmakten, sådan den är tänkt i Tardieus förslag, just den vapenmakt, som är sau-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

mansatt ur existerande och koexisterande försvarssystem, medan jag med den internationella ordningsmakt, jag kan tänka mig som framtida realitet, menar en sådan, som är bildad som ersättning för de nationella försvarerna och alltså är i händerna på en internationalstat, som under sin myndighet böjt och fogat de särskilda staterna. — Herr statsministern skakar på huvudet, men har tydligen icke följt med den diskussion, som förts kring detta problem.

För det andra vill jag fästa herr statsministerns uppmärksamhet på, att han slog in öppna dörrar, då han efterlyste, vad jag menade med att regeringen skulle taga konsekvenserna, när den går och organiserar en protest emot Japan. Han tycks mena, att konsekvenserna skulle bestå i strängare åtgärder. Nej, herr talman, alldeles tvärtom. Jag menar för min del, att om Sverige tar ett sådant engagemang, att det kräver vissa åtgärders vidtagande för att pakten skall respekteras, så bör också Sverige vara på det klara med, att om man sätter sig över den lydning av denna pakt, som kräves, så skall Sverige taga under omprövning, om det längre skall tillhöra ett sådant förbund, eller huruvida det skall vara med på att paktens nuvarande sanktionssystem längre vidmakthålles. Det är sådant, som bör övervägas. Och jag menar, att regeringens hållning är icke en sak, som regeringen enbart efter utrikesnämndens hörande bör bestämma, utan jag anser, att i en så allvarlig angelägenhet bör regeringen samråda direkt med riksdagen.

§ 6.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet propositionerna:

nr 103, med förslag till ändrad lydelse av § 51 regeringsformen; och
nr 104, med förslag till ändrad lydelse av § 7 riksdagsordningen samt till lag om ändrad lydelse av 12 och 25—28 §§ lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen;

till statsutskottet propositionen, nr 118, angående uppförande av en sjukhuspaviljong vid garnisonssjukhuset i Boden m. m.; samt

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 120, angående hjälptåtgärder åt vissa lägenhetsinnehavare å kronomark i de sex nordligaste länen; och
nr 121, angående ansvar för kostnad för dikningsföretag å kronans utarrenderade jordbruksdomäner.

§ 7.

Herr *Wards m. fl.* på kammarens bord liggande motion nr 433, som nu föredrogs, remitterades till jordbruksutskottet.

§ 8.

Vidare föredrogos, men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden nr 23—27, bankoutskottets utlåtanden nr 6—12 och första lagutskottets utlåtanden nr 15—17.

§ 9.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 3 A, till Konungen angående vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar i avseende å utgifterna för budgetåret 1932/1933 under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 12, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande grunder för taxering och beskattning av sparsbanksrörelse; och

nr 13, i anledning av väckta motioner om tillverkning till avsalu inom landet av porter med 18 procent inbryggningsstyrka; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av dels väckt motion om åtgärder för åstadkommande av vedeldning i ökad utsträckning, dels ock väckt motion angående åtgärder för ökad användning av inhemskt bränsle.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Sävström</i>	under	den 27 febr.,			
» <i>Öhman</i>	»	7 dagar fr. o. m. den 27 febr.,			
» <i>Strindlund</i>	»	8 » » » 27 » och			
» <i>Wittberg</i>	»	3 » » » 29 » .			

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6:55 e. m.

In fidem
Sune Norrman.